

Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren 2009-2013

September 2008

Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren 2009-2013

September 2008

.....

Colofon

Uitgegeven door: Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat (RWS),
Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Informatie: M. Tonkes (RWS Waterdienst)
I. Metaal (RWS-Staf DG)

Telefoon: 0320-298752 (M. Tonkes)
070- 3518599 (I. Metaal)

Fax: 0320-249218

Uitgevoerd door: RWS Waterdienst in samenwerking met de regionale
diensten van RWS en de Staf van de Directeur-
Generaal van Rijkswaterstaat in opdracht van de
beleidsdirectie Water.
M. Tonkes (RWS Waterdienst)

Opmaak: M. Tonkes (RWS Waterdienst)

Datum: September 2008

Status: Definitief

Versienummer: Def september 2008

In opdracht van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat stelt het Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat (DG-RWS) onder regie van het Directoraat-Generaal Water (DG-W) jaarlijks het Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren op. Het saneringsprogramma geeft een overzicht van het waterbodemonderzoek en de waterbodemsaneringen die worden uitgevoerd in de wateren waarvoor de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat waterkwaliteitsbeheerder is op grond van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo). De programmering betreft onderzoeken of saneringen die door RWS of door derden worden uitgevoerd en die (mede) worden gefinancierd uit de begroting van Verkeer en Waterstaat.

De Staatssecretaris zendt het saneringsprogramma naar de Tweede Kamer, ter uitvoering van artikel 63b van de Wet bodembescherming (Wbb).

Het saneringsprogramma bevat de volgende onderdelen:

- Een overzicht van de status van (vermoedelijk) ernstig vervuilde waterbodems (potentiële saneringslocaties) in rijkswateren;
- Een verantwoordingsrapportage van waterbodemonderzoek en waterbodemsaneringen uitgevoerd in 2007 (inclusief voortgang in 2008);
- De programmering voor de planperiode 2009-2013.

Status en voortgang saneringsprogramma

Tot op heden zijn 391 (vermoedelijk) gevallen van ernstige waterbodemonverontreiniging in rijkswateren gemeld en/of anderszins bekend bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Van deze gevallen zijn er 124 'afgevoerd', omdat nader onderzoek heeft uitgewezen dat het geen daadwerkelijk geval van ernstige waterbodemonverontreiniging betreft óf vanwege administratieve redenen, zoals het samenvoegen en/of het hernoemen van locaties (zie bijlage D – definitief afgevoerde locaties). 68 daadwerkelijk ernstig verontreinigde locaties zijn inmiddels gesaneerd of gedeeltelijk gesaneerd (bijlage C – uitgevoerde saneringen).

Momenteel zijn nog 214 bekende (potentiële) saneringslocaties niet (volledig) gesaneerd.

Programmering 2009-2013

Voor de planperiode 2009-2013 zijn voor 25 locaties onderzoeken, saneringen of evaluaties van saneringen geprogrammeerd. De totale geschatte kosten voor deze activiteiten in de planperiode 2009-2013 bedragen M€ 164.

Voor de volgende locaties zijn onderzoeken, (deel)saneringen of evaluaties van saneringen geprogrammeerd in de periode 2009-2013:

- *Haven: Malburgerhaven Arnhem [019];*
- *Hollandsche IJssel [044; alle deelprojecten];*

-
- *Hollandsch Diep West overige diepe delen [048c];*
 - *Haringvliet ondiepe delen [049a];*
 - *Haringvliet diepe delen [049b];*
 - *Dordtse Biesbosch, grote kreken fase 1 en 2 [050];*
 - *Brabantse Biesbosch [118];*
 - *Ketelmeer-west exc. diepe putten [052];*
 - *Den Oever (Zuiderhaven) [055];*
 - *Enkhuizen binnenhavens [060];*
 - *Harderwijk (havens) [064];*
 - *Kanaal door Walcheren & Arnekanaal [092];*
 - *Twenthekanalen km. 16-17 Markerink-Lochem [093];*
 - *Hoogovenhaven IJmuiden [108];*
 - *Industrieterrein Olasfa te Olst [147];*
 - *Jan van Riebeeckhaven e.o. [149];*
 - *Rietbaan (Noord) [222a];*
 - *Lek (Gors Veerweg en Halfweg) [223];*
 - *Wantij [224];*
 - *Koornwaard [310];*
 - *Geul [332];*
 - *Waterbodemslochtereiland Noord-Hollands Kanaal [341];*
 - *Vossemeer [353];*
 - *Nijskens Nak [363];*
 - *Noord-Hollands kanaal km 38,5 - 47,4 [364].*

Het saneringsprogramma 'KRW-proof'

In 2006/2007 is een voorlopige methodiek ontwikkeld en toegepast om te beoordelen welke (potentiële) saneringslocaties uit het saneringsprogramma 'KRW-relevant' zijn. Het resultaat van toepassing van deze methodiek is dat 85 locaties voorlopig als KRW-relevant zijn benoemd. In de 'Statuslijst' van bijlage B is weergegeven welke locaties dit betreft. In 2008 wordt een volgende stap gezet in het KRW-proof maken van het saneringsprogramma. De resultaten hiervan zijn relevant voor de locaties die niet zijn geprogrammeerd in de periode tot en met 2013. In de 'Statuslijst' van bijlage B betreft dit de locaties die 'mogelijk KRW-relevant' zijn genoemd. Duidelijk moet worden welke van deze locaties ook als KRW-relevant kunnen worden aangemerkt.

Waterbodemsanering in KRW-stroomgebiedbeheerplannen

De KRW-relevant geachte locaties die zijn geprogrammeerd, zijn inmiddels opgenomen in het KRW-maatregelenprogramma van Rijkswaterstaat (RWS). Dit is het pakket maatregelen dat RWS zal inbrengen ten behoeve van het opstellen van de eerste, door de KRW vereiste, stroomgebiedbeheerplannen (2009). In het maatregelenpakket zijn naast waterbodemsaneringen ook ecologische (inrichtings-) en chemische maatregelen opgenomen.

Samenvatting 7

1 Inleiding 11

2 Kaders 13

2.1 Wettelijk en beleidsmatig kader 13

2.2 De Wet bodembescherming 13

2.2.1 Wijziging Wbb 13

2.2.2 Het vaststellen van de saneringsnoodzaak 14

2.2.3 Het saneringscriterium 14

2.2.4 Tijdstip van sanering 14

2.2.5 Saneringsdoelstelling en -maatregelen 15

2.3 De Kaderrichtlijn Water 15

2.3.1 Algemeen 15

2.3.2 Het saneringsprogramma 'KRW-proof' 16

2.3.3 Waterbodemsanering in KRW-stroomgebiedbeheerplannen 16

2.4 Actuele beleidsmatige ontwikkelingen 17

2.4.1 Besluit bodemkwaliteit 17

2.4.2 De Waterwet 18

2.5 Financieel kader saneringsprogramma 19

2.6 Bevoegd gezag en initiatiefnemer 19

3 Verantwoording 2007 en uitvoering 2008 21

3.1 Verantwoording 2007 21

3.2 Voortgang 2007 en uitvoering 2008 per dienst 24

3.3 Landelijke status saneringsprogramma 2009 34

4 Programmering 2009-2013 35

4.1 Prioritering 35

4.2 Programmering 2009-2013 36

4.3 Planning regionale diensten 37

Bijlage A Literatuur 45

Bijlage B Statuslijst (potentiële) saneringslocaties 47

Bijlage C Uitgevoerde saneringen 57

Bijlage D Definitief afgevoerde locaties 61

Bijlage E Toelichting tabellen 65

Bijlage F Inspraakreacties 67

1 Inleiding

In opdracht van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat stelt het Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat (DG-RWS; verder te noemen RWS) onder regie van het Directoraat-Generaal Water (DG-W) jaarlijks het Saneringsprogramma Waterbodembescherming Rijkswateren op. De Staatssecretaris zendt het saneringsprogramma naar de Tweede Kamer, ter uitvoering van artikel 63b van de Wet bodembescherming (Wbb).

Het saneringsprogramma geeft een overzicht van het waterbodembescherming onderzoek en de waterbodembeschermingsaanpak die zijn geprogrammeerd in de wateren waarvoor de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat waterkwaliteitsbeheerder is op grond van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren. De programmering betreft onderzoeken of saneringen die door RWS of door derden worden uitgevoerd en die (mede) worden gefinancierd uit de begroting van Verkeer en Waterstaat.

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het saneringsprogramma ligt bij RWS. RWS is ook verantwoordelijk voor het toezicht op de saneringen door derden.

Voor de saneringen die door RWS zelf worden uitgevoerd, worden beschikkingen ex Wbb afgegeven door de Inspectie Verkeer en Waterstaat, namens de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Voor de saneringen door derden heeft de Directeur-Generaal van RWS, namens de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, de 10 regionale diensten van RWS gemandateerd als bevoegd gezag Wet bodembescherming.

Sinds 2003 wordt het saneringsprogramma opgesteld en uitgevoerd conform de Spelregels voor Natte Infrastructuur Projecten (SNIP). In de SNIP zijn de besluitvormingsprocedures vastgelegd die gelden voor aanlegprojecten die betrekking hebben op waterkeren en waterbeheeren. De spelregels beschrijven de bijbehorende taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van RWS en DGW en geven per projectfase (verkenning, planstudie, realisatie) aan wat de beslismomenten zijn, welke informatie moet worden aangeleverd en wie bevoegd is om beslissingen te nemen.

RWS is voornemens om het voorliggende saneringsprogramma uit te voeren. Er kan echter gedurende de planperiode worden afgeweken van de programmering. Potentiële redenen om van de programmering af te wijken zijn tussentijdse ontwikkelingen in beleid en wet- en regelgeving, alsmede procedurele en financiële afwegingen. Vanwege het dynamische karakter van het programma kunnen aan de voorliggende rapportage dan ook geen rechten worden ontleend ten aanzien van de planning van onderzoek en sanering.

Het saneringsprogramma bestaat uit 4 hoofdstukken. Hoofdstuk 2 beschrijft de wettelijke, beleidsmatige en financiële kaders en geeft een overzicht van actuele beleidsmatige ontwikkelingen die voor het saneringsprogramma relevant (kunnen) zijn, zoals het Besluit bodemkwaliteit en de Waterwet. In hoofdstuk 3 wordt de voortgang in 2007 en de uitvoering in 2008 beschreven. In hoofdstuk 4 is de programmering voor de planperiode 2009-2013 weergegeven, inclusief een beschrijving van de planning binnen de beheersgebieden van de verschillende regionale diensten van RWS.

Locaties waarvoor in de komende planperiode geen activiteiten zijn voorzien en waarvoor in 2007 en 2008 geen middelen vanuit het budget waterbodemsaneringen rijkswateren zijn of worden besteed, zijn niet allemaal beschreven in de hoofdtekst. Deze locaties zijn echter wel opgenomen in de statuslijst met (potentiële) saneringslocaties (bijlage B).

2 Kaders

2.1 Wettelijk en beleidsmatig kader

Het wettelijk kader voor waterbodemsanering wordt gevormd door de Wet bodembescherming (Wbb). Het beleidsmatig kader voor waterbodemsanering is gebaseerd op de Vierde Nota Waterhuishouding Regeringsbeslissing (NW4, 1998), het Kabinetsstandpunt BEVER (Beleidsvernieuwing bodemsanering) (TK 2001-2002, 28 199), de daarop aansluitende Beleidsbrief bodem (TK 2003-2004, 28 663) en het Kabinetsstandpunt Waterbodem (TK 2004-2005, 26 401).

In de Vierde Nota Waterhuishouding is de beleidsdoelstelling vastgelegd om alle urgente saneringsgevallen in rijkswateren binnen een periode van 25-40 jaar te saneren.

In de Beleidsbrief bodem is beleid geformuleerd om te bevorderen dat de samenleving bewuster en duurzamer met de (water)bodem omgaat. Hierbij wordt tevens de relatie gelegd tussen functie en gebruik aan de ene kant en benodigde kwaliteit van de (water)bodem aan de andere kant.

In het Kabinetsstandpunt Waterbodems is één van de genoemde doelen dat de waterbodem in Nederland kwalitatief op orde komt overeenkomstig de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).

2.2 De Wet bodembescherming

2.2.1 Wijziging Wbb

Naar aanleiding van het Kabinetsstandpunt BEVER is de Wet bodembescherming (Wbb) op 1 januari 2006 gewijzigd (Staatsblad 2005, nr. 680).

In de Circulaire sanering waterbodems (Staatscourant 2006, nr. 104) en bijbehorende 'Handleiding sanering waterbodems' wordt het gewijzigde beleid voor sanering van waterbodems toegelicht, respectievelijk uitgewerkt. De praktijkervaringen die worden opgedaan met Circulaire en Handleiding worden betrokken bij de besluitvorming over algemene regels.

De Circulaire is alleen van toepassing op ernstige gevallen van verontreiniging van de waterbodem: in deze gevallen is er sprake van saneringsnoodzaak. In de Circulaire en Handleiding worden voor deze ernstige gevallen van waterbodemverontreiniging het saneringscriterium, het tijdstip van de sanering en de saneringsdoelstelling uitgewerkt. Met de wijziging van de Wbb is de 'urgentiesystematiek' vervangen door het 'saneringscriterium'.

De Circulaire en de Handleiding zijn met terugwerkende kracht van toepassing vanaf 1 januari 2006. Per 1 januari 2008 is een herziene Circulaire in werking getreden (Staatscourant 2007, nr. 245). Hierin is de afstemming met het Besluit bodemkwaliteit geregeld. De Handleiding is niet gewijzigd, en daarmee blijft de versie van 2006 van kracht.

2.2.2 Het vaststellen van de saneringsnoodzaak

Voor het vaststellen van de saneringsnoodzaak (vaststellen of het een geval van ernstige waterboderverontreiniging betreft) wordt in de Circulaire gebruik gemaakt van de bestaande Interventiewaarden. De reden hiervoor is dat vooralsnog de noodzaak tot sanering van waterbodems niet vastgesteld kan worden door directe toetsing aan de chemische en ecologische doelstellingen van de KRW. Over de nadere invulling van deze doelstellingen moet in 2009 nog formele besluitvorming plaatsvinden.

Volgens de Wbb is er sprake van een ernstig geval van waterboderverontreiniging (en dus van saneringsnoodzaak) als voor één of meer stoffen het gemiddeld gemeten gehalte van minimaal 25 m³ bodemvolume in het geval van een bodem- of sedimentverontreiniging of de gemiddeld gemeten concentratie in minimaal 100 m³ met water verzadigd bodemvolume in het geval van een grondwaterverontreiniging, hoger is dan de interventiewaarde.

2.2.3 Het saneringscriterium

Voor een geval van ernstige waterboderverontreiniging dient te worden nagegaan of er sprake is van noodzaak tot 'spoedige sanering'. Voor dit doel wordt in een nader onderzoek (NO) gebruik gemaakt van de systematiek van het saneringscriterium. Het saneringscriterium is de systematiek om te bepalen of de risico's voor de mens, voor de ecologie, voor verspreiding naar of via het oppervlaktewater of verspreiding naar of via het grondwater onaanvaardbaar zijn of niet. Volgens de Wbb is er sprake van noodzaak tot spoedige sanering als er voor minimaal één van de genoemde risicopaden sprake is van onaanvaardbare risico's. Deze noodzaak tot spoedige sanering vervangt de term 'urgentie' die werd gehanteerd vóór de wijziging van de Wbb. Indien geen noodzaak tot spoedige sanering is vastgesteld, wordt een beheerspoor gevolgd. Het bevoegd gezag geeft dan een beschikking af, waarin aangegeven is dat sanering van het geval van ernstige waterboderverontreiniging niet spoedeisend is. Voor zover maatregelen nodig zijn voor een verantwoord beheer van de waterbodems, zoals monitoring, worden deze door het bevoegd gezag opgenomen in de beschikking.

2.2.4 Tijdstip van sanering

Nadat de noodzaak tot spoedige sanering is vastgesteld, wordt door de initiatiefnemer (in overleg met het bevoegd gezag) een afweging gemaakt of sanering op korte termijn plaats dient te vinden. Hiertoe wordt nagegaan of sanering op korte termijn een hoge milieuwinst oplevert vanwege sterke reductie van de risico's voor de mens, het ecosysteem, het oppervlaktewater of het grondwater. Een sanering op

korte termijn kan bijvoorbeeld nodig zijn om tijdig te kunnen voldoen aan de milieudoelstellingen van de KRW (zie verderop in dit hoofdstuk). Bij genoemde afweging kan blijken dat eerst brongerichte maatregelen genomen moeten worden om de waterkwaliteit te verbeteren, zodat voorkomen wordt dat bij de sanering sprake is van 'dweilen met de kraan open'. Voor de periode tot aan de sanering kan het bevoegd gezag voorschrijven dat, voor zover zinvol en uitvoerbaar, tijdelijke beveiligingsmaatregelen worden getroffen om de effecten van de waterbodemonverontreiniging te beperken, zoals bijvoorbeeld een slibvang of oeverbescherming.

2.2.5 Saneringsdoelstelling en -maatregelen

Sanering vindt plaats op grond van een beschikking waarin de ernst van de verontreiniging, het tijdstip van saneren en de saneringsdoelstelling zijn vastgelegd. De algemene saneringsdoelstelling is dat de waterbodem na sanering niet langer leidt tot onaanvaardbare risico's voor de mens, onaanvaardbare ecologische risico's of onaanvaardbare risico's van verspreiding naar of via oppervlaktewater of naar of via grondwater, en dat -de mate van- nazorg zoveel mogelijk wordt beperkt. De saneringsdoelstelling wordt per te saneren geval van ernstige waterbodemonverontreiniging locatiespecifiek ingevuld. Dit betekent dat rekening wordt gehouden met de aard en de mate van de aangetoonde onaanvaardbare risico's in samenhang met de specifieke kenmerken van het betreffende waterlichaam, waaronder de dynamiek van het betreffende waterlichaam. Deze aspecten hebben consequenties voor de wijze waarop de sanering kan worden uitgevoerd.

2.3 De Kaderrichtlijn Water

2.3.1 Algemeen

In het Kabinetsstandpunt Waterbodems wordt als doel genoemd dat de waterbodem in Nederland kwalitatief op orde komt overeenkomstig de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Door middel van de hiervoor beschreven wijziging van de Wbb is een eerste stap gezet in de aanpassing van de beoordeling van waterbodems aan de eisen van de KRW.

Hoewel de KRW eisen stelt aan de chemische en ecologische *waterkwaliteit* en niet aan de *waterbodemkwaliteit*, kan een ernstig verontreinigde waterbodem een belemmering vormen voor het bereiken van de chemische en/of ecologische doelstellingen van de KRW in het betreffende waterlichaam.

De invloed op de chemische kwaliteit van het waterlichaam is het gevolg van nalevering van opgeloste stoffen vanuit de waterbodem naar de waterkolom of van opwerveling van verontreinigde bodemdeeltjes door wind, stroming of scheepvaart. De nageleverde of opgewervelde verontreiniging kan, naast invloed op de lokale/regionale waterkwaliteit, ook invloed hebben op benedenstroomse delen binnen hetzelfde waterlichaam of op de kwaliteit van andere benedenstroomse waterlichamen (afwenteling).

De invloed op de ecologische kwaliteit van het waterlichaam vindt vooral in de waterbodem zelf plaats maar kan ook plaatsvinden in de bovenstaande waterkolom. De ecologische KRW-maatlatten zijn echter niet ingesteld op het verdisconteren van deze door de verontreinigde waterbodem veroorzaakte negatieve invloed op het functioneren van het aquatische ecosysteem. Hierdoor dragen waterbodemaatregelen (sanering) niet altijd direct bij aan het halen van de ecologische KRW-doelstellingen i.c. de hiervoor opgestelde maatlatten, maar kunnen wel bijdragen aan een gezond en goed functionerend ecosysteem.

2.3.2 Het saneringsprogramma 'KRW-proof'

Om te beoordelen welke van de (toen nog) 240 (potentiële) Wbb-saneringslocaties in de rijkswateren (zie bijlage B) een probleem kunnen vormen voor het bereiken van de chemische en/of ecologische doelstellingen van de KRW, is in 2006/2007 een voorlopige methodiek ontwikkeld om alle potentiële saneringslocaties van het saneringsprogramma te onderzoeken op 'KRW-relevantie' (Grontmij, 2007).

Het resultaat hiervan was dat 85 locaties als (potentieel) KRW-relevant zijn benoemd. In de 'Statuslijst' van bijlage B is weergegeven welke locaties dit betreft. Van deze 85 KRW-relevante (deel)locaties waren in het saneringsprogramma 2007-2012 (september 2006) al 52 locaties opgenomen als zogenaamde 'no-regret maatregelen' met betrekking tot de KRW. Voor deze locaties zijn reeds diverse activiteiten, variërend van onderzoek tot en met sanering, gefinancierd vanuit het saneringsprogramma.

In 2008 wordt een volgende stap gezet in het KRW-proof maken van het saneringsprogramma. Daarbij wordt geen aandacht besteed aan de voor 2009-2013 geprogrammeerde KRW-relevante (deel)locaties. De lijst van (deel)locaties die in 2007 als 'mogelijk KRW-relevant' zijn aangemerkt ('Statuslijst', bijlage B), en dus niet zijn geprogrammeerd voor 2009-2013, wordt hiermee nader beoordeeld. Doel hiervan is, vast te stellen welke van deze (deel)locaties 'KRW-relevant' kunnen worden genoemd. De uitkomst hiervan zal naar verwachting niet voor begin 2009 bekend zijn, en is in ieder geval niet van invloed op de huidige programmering.

Deze volgende stap wordt uitgevoerd in afstemming met het toetsingskader waterbodems dat ontwikkeld wordt ten behoeve van de Waterwet en het Waterbesluit. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de denklijn 'waterbeheer voor gebiedskwaliteit', waarin de waterbodem een goede inhoudelijke plaats krijgt in de afwegingen van de waterbeheerder in gebiedsprocessen (zie § 2.4.2).

2.3.3 Waterbodemsanering in KRW-stroomgebiedbeheerplannen

De voor de periode 2008-2013 (zie programma september 2007) geprogrammeerde locaties, zoals ook opgenomen in het voorliggende programma, zijn opgenomen in het KRW-maatregelenprogramma van RWS. Dit is het pakket maatregelen dat RWS inbrengt ten behoeve van het opstellen van de eerste, door de KRW vereiste, stroomgebiedbeheerplannen (2009).

In de lijst met maatregelen worden naast waterbodemsaneringen ook ecologische (inrichtings-) en chemische maatregelen opgenomen.

2.4 Actuele beleidsmatige ontwikkelingen

2.4.1 Besluit bodemkwaliteit

In de Beleidsbrief bodem (zie § 2.1) is aangekondigd dat een nieuw samenhangend en consistent kader voor grond en baggerspecie wordt opgesteld. Hierin wordt voor zowel bodemsanering als voor het toepassen/bestemmen van verontreinigde grond en bagger nieuw beleid en bijbehorende regelgeving ontwikkeld.

Het nieuwe saneringsbeleid is ingebed in de herziene Wbb (zie § 2.1). Voor het toepassen en bestemmen van verontreinigde grond en baggerspecie is het Besluit bodemkwaliteit opgesteld (Staatsblad 2007, nr. 469 en Staatscourant 2007, nr. 247).

Het Besluit Bodemkwaliteit is per 1 januari 2008 van kracht geworden voor waterbodems.

Het Besluit bodemkwaliteit kent een generiek en een gebiedsspecifiek kader. Binnen het generieke kader is de Interventiewaarde de bovengrens voor het toepassen van grond en baggerspecie (op of in de bodem dan wel in het oppervlaktewater). Daarboven is het saneringspoor aan de orde.

Binnen het gebiedsgericht kader mag ook grond en bagger boven de Interventiewaarde worden toegepast, mits geen sprake is van onaanvaardbare risico's zoals genoemd in de saneringsparagraaf Wbb. Hiervoor moet het bevoegd gezag eigen beleid formuleren, dat wordt vastgelegd in een besluit en een bodembeheernota.

Het Besluit bodemkwaliteit heeft weinig invloed op het Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren. Het besluit bepaalt namelijk niet óf in een bepaalde situatie gesaneerd moet worden maar slechts of en hoe de gebaggerde specie kan worden verspreid of toegepast. Wel heeft het besluit in voorkomende gevallen invloed op de terugsaneerwaarde (hoe schoon de waterbodem moet zijn na de sanering). In het besluit is namelijk ook vastgelegd dat het bevoegd gezag een gebiedsspecifieke invulling mag geven aan de doelstelling voor de bodemkwaliteit na afronding van de sanering. De door het bevoegd gezag vastgestelde lokale (functieafhankelijke) referentiewaarde geldt dan als terugsaneerwaarde.

Met het van kracht worden van het Besluit bodemkwaliteit is ook de interventiewaarde voor een viertal zware metalen (arsen, cadmium, lood en zink) verhoogd. Deze wijziging kan het effect hebben dat in sommige (potentiële) saneringslocaties geen sprake meer zal zijn van ernstige bodemverontreiniging.

2.4.2 De Waterwet

Met het in werking treden van de Waterwet¹ wijzigt ook het wettelijk kader voor de aanpak van waterbodems. Voor de Waterwet is de waterbodem integraal onderdeel van het watersysteem waarbij de aanpak van verontreinigde waterbodem, het curatieve Wbb-spoor, opgaat in het centrale begrip 'beheer' van het watersysteem. In het kader van het beheer van het watersysteem dienen ingrepen in de waterbodem bij te dragen aan het op orde brengen of houden van het watersysteem. Het begrip 'saneren' dat centraal stond in het Wbb-kader, komt daarmee als zodanig te vervallen, ook voor die gevallen waarbij wel sprake is van het op milieuhygiënische redenen ontgraven of baggeren van de waterbodem. Onder de Waterwet staat niet de waterbodemkwaliteit centraal maar de gebiedskwaliteit. Toetsing of een ingreep in de waterbodem dient plaats te vinden, geschiedt op basis van de effecten van stoffen in de waterbodem in relatie tot de doelstellingen vanuit het beleid (o.a. de KRW) en de gebruiksdoelen voor dat specifieke gebied (of oppervlaktewater).

Daarom past het huidige toetsingskader voor waterbodems onder de Wet bodembescherming (Wbb; i.e. de Circulaire sanering waterbodems en bijbehorende Handleiding sanering waterbodems) niet meer onder de Waterwet en is een nieuw toetsingskader in ontwikkeling dat in 2008 verder wordt uitgewerkt. In samenhang met dit toetsingskader wordt ook een denklijn 'waterbeheer voor gebiedskwaliteit' ontwikkeld, waarin de waterbodem een goede inhoudelijke plaats krijgt in de afwegingen van de waterbeheerder in gebiedsprocessen. Met behulp van deze denklijn kan bepaald worden of de ingreep of de maatregel in de waterbodem ten opzichte van alternatieven (zoals het graven van een nevengeul of het maken van een vispassage) het meest kosteneffectief en maatschappelijk relevant is.

In de invoeringswet Waterwet zal overgangsrecht worden opgenomen. De hoofdregel van overgangsrecht is in de meeste gevallen onmiddellijke in werking treding. Er kunnen redenen zijn om af te wijken van deze hoofdregel. Binnen de invoeringswet Waterwet zal nader worden bepaald of, en zo ja welke, huidige gevallen van ernstige en/of spoedeisende gevallen van waterbodem verontreiniging nog onder Wbb-regime uitgevoerd zullen gaan worden op het moment dat de Waterwet van kracht wordt. Voor het Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren wordt er van uitgegaan dat deze jaarlijks (tot 2013) blijft verschijnen en dat de hierin opgenomen locaties conform de Wbb zullen worden gesaneerd.

¹ De Waterwet (TK, 2003-2004, 29 694) is een zogenaamde kaderwet waarin verschillende wetten die zich richten op water samen worden gebracht. Uitwerking van de hoofdstukken en de artikelen van deze Wet vinden plaats door middel van nadere regels. Deze worden opgenomen in het 'Waterbesluit'.

2.5 Financieel kader saneringsprogramma

De kosten van onderzoek en sanering van verontreinigde waterbodems in de rijkswateren komen voor rekening van de begroting van V&W als RWS de sanering op eigen initiatief moet uitvoeren. Dit is het geval als noch een vervuiler, noch een eigenaar of belanghebbende aanwezig of aanspreekbaar is.

Voor saneringen die RWS in het kader van baggerwerken ten behoeve van vaarwegbeheer, veiligheid of herstel- en inrichtingsmaatregelen uitvoert, worden slechts de extra kosten die in het verband met de sanering moeten worden gemaakt uit het budget voor waterbodemsanering in rijkswateren gefinancierd. Indien er saneringen worden uitgevoerd in het kader van het RWS-project 'Ruimte voor de Rivier', worden de saneringskosten gefinancierd uit dit project.

Nederland moet voortgang blijven boeken bij het terugdringen van verontreiniging van het water door chemische stoffen. In een aantal gevallen zal het saneren van de waterbodem een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van de KRW-doelen. De sanering dient dan in beginsel in 2015 te zijn uitgevoerd. In de periode 2009-2015 is in de begroting van V&W in totaal M€ 165 beschikbaar gesteld voor onderzoek en uitvoering van waterbodemsaneringen.

2.6 Bevoegd gezag en initiatiefnemer

Voorkeursvolgorde initiatiefnemers

Het bevoegd gezag voor de Wbb, de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, wijst een initiatiefnemer aan als verantwoordelijke voor de aanpak en voor financiering van waterbodemsaneringen. De Wet bodembescherming (Wbb) kent de volgende voorkeursvolgorde voor de aanwijzing van de initiatiefnemer:

1. De *veroorzaker* van de verontreiniging.
2. Indien er geen veroorzaker is of als deze niet aangesproken kan worden, wordt de *eigenaar* van de waterbodem of degene die belang heeft bij het verwijderen van de waterbodem aangesproken als initiatiefnemer. De regionale dienst van RWS is bijvoorbeeld initiatiefnemer indien ernstige verontreiniging moet worden verwijderd vanuit het belang van vaarwegbeheer. De gemeente is initiatiefnemer indien ernstige verontreiniging moet worden verwijderd voor het onderhoud of de uitbreiding van een gemeentelijke haven langs een rijkswater.
3. Indien noch de vervuiler, noch een eigenaar of belanghebbende aanwezig of aanspreekbaar is, zal het bevoegd gezag zelf het initiatief nemen om een eventuele sanering te onderzoeken en uit te voeren. Voor de rijkswateren ligt het initiatief dan bij de *regionale dienst van RWS*.

Indien het initiatief niet bij de regionale dienst van RWS ligt wordt gesproken over initiatief en financiering door derden. Indien het

initiatief bij een regionale dienst van RWS ligt spreekt men over saneringen in eigen beheer.

Bevoegd gezag

Afhankelijk van het type initiatiefnemer wordt de verantwoordelijkheid van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat als bevoegd gezag voor vergunningverlening inzake de Wbb gedelegeerd naar:

1. De Hoofdingenieur-Directeur van de betreffende regionale dienst van RWS in het geval het initiatief bij derden ligt, zoals een gemeente.
2. De Inspectie van Verkeer en Waterstaat indien het initiatief bij de regionale dienst van RWS ligt.

Op 1 juni 2000 is het Besluit aanwijzing zijwateren (BAZ) in werking getreden. Voor de uiterwaarden² betekent dit dat het gebied in Wvo-beheer bij RWS is gekomen. RWS dient als waterkwaliteitsbeheerder hierbij ook aandacht te geven aan het waterbodembeheer.

² Uiterwaarden behoren tot het winterbed van de rivier en worden daarom als waterbodem beschouwd.

3 Verantwoording 2007 en uitvoering 2008

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de verantwoording over de activiteiten die in 2007 op (potentiële) saneringslocaties in de rijkswateren zijn uitgevoerd en die in 2008 stonden geprogrammeerd.

In § 3.1 wordt eerst een totaaloverzicht gegeven van de uitgevoerde activiteiten in 2007, gevolgd door voortgangsrapportages per regionale RWS-dienst in § 3.2. In deze voortgangsrapportages is beschreven welke onderzoeken en/of uitvoeringsactiviteiten de betreffende dienst in 2007 heeft uitgevoerd op de (vermoedelijk) ernstig verontreinigde waterbodemplacaties in haar beheersgebied. Ook de activiteiten van het eerste half jaar van 2008 zijn gerapporteerd.

Per dienst is in tabelvorm een samenvatting gegeven van de activiteiten in 2007 en 2008.

Een toelichting op de in de tabellen gebruikte afkortingen is weergegeven in bijlage E.

In § 3.3 is de huidige status van het saneringsprogramma beschreven.

3.1 Verantwoording 2007

De locaties waaraan door RWS in 2007 middelen zijn besteed uit het budget voor waterbodemsanering in rijkswateren zijn gepresenteerd in de onderstaande tabel. In deze tabel is weergegeven welke activiteiten door de regionale diensten op deze locaties zijn uitgevoerd. Locaties in de rijkswateren die door derden onderzocht of gesaneerd zijn, zijn alleen in deze tabel opgenomen als de financiering mede heeft plaatsgevonden uit het budget voor waterbodemsanering in rijkswateren.

Uit budget waterbodemsanering
rijkswateren (mede)gefinancierde
activiteiten in 2007

Dienst	Nr	Locatie	Activiteit ¹
RWS-IJG	052	Ketelmeer-West excl. diepe putten	NO
RWS-IJG	055	Den Oever (Zuiderhaven)	NO
RWS-IJG	060	Enkhuizen binnenhavens	NO/SO/SP/ S
RWS-IJG	064	Harderwijk (havens)	NO
RWS-IJG	339	Zwarte Meer-Zwarte Water	NO
RWS-IJG	353	Vossemeer	NO
RWS-LB	310	Koornwaard	SP
RWS-LB	332	Geul	NO
RWS-LB	335	Houtbemdervloedgraaf	ES

Dienst	Nr	Locatie	Activiteit ¹
RWS-LB	342	Pol	afronding NO
RWS-LB	343	Grote Heg	afronding NO
RWS-LB	344	Brandt	afronding NO
RWS-LB	345	Kuilkensgreend	afronding NO
RWS-LB	363	Nijskens Nak	NO
RWS-NH	089	Amsterdam Petroleumhaven	S
RWS-NH	108	Hoogovenhaven IJmuiden	OO/NO
RWS-NH	149	Jan van Riebeeckhaven e.o.	SO
RWS-NH	163	Vlothaven	OO+
RWS-NH	167	Binnen IJ (km 21.4 - 22.0)	OO+
RWS-NH	301	Hornhaven	OO+
RWS-NH	316	ADM haven	OO+
RWS-NH	341	Waterbodem Slochtereiland	SO/SP
RWS-NH	364	Noordhollandsch kanaal km 38,5-47,4	SO/SP
RWS-NN	110b	Ontmanteling depot Zeehavenkanaal	S
RWS-ON	014	Haven Rosandepolder (kraanhaven en invaart)	ES
RWS-ON	015	Stuwcomplex Driel	ES
RWS-ON	019	Malburgerhaven Arnhem	S
RWS-ON	029	Vaargeul Beneden IJssel Kampen/Ketelmeer	NO
RWS-ON	093	Twenthekanaal km. 16-17 Markerink Lochem	NO/SO
RWS-ON	094	Havens Hengelo	OO+
RWS-ON	125	Hengelo Pand	OO+
RWS-ON	139	Zwaaikommen Twethekanaal	OO+
RWS-ON	144	Spaarbekkenbovenpand Twenthekanaal	OO+
RWS-ON	145	Sluis Eefde	OO+
RWS-ON	147	Industrieterrein Olasfa te Olst	S
RWS-ON	296	Toeloop sluis Delden	OO+
RWS-ON	297	Toeloop sluis Hengelo	OO+
RWS-UT	086	Vecht	NO
RWS-ZH	044	Hollandsche IJssel (alle deelprojecten)	SO/SP/S
RWS-ZH	048a	Hollandsch Diep Oost	NO
RWS-ZH	048b	Hollandsch Diep West diepe delen	S
RWS-ZH	048c	Holl. Diep West overige diepe delen	SP
RWS-ZH	048d	Kribvakken Schuddebeurs	SP
RWS-ZH	049a	Haringvliet ondiepe delen	NO
RWS-ZH	049b	Haringvliet diepe delen	NO
RWS-ZH	050a	Dordtse Biesbosch fase1	SO/SP
RWS-ZH	050b	Dordtse Biesbosch fase2	SO/SP
RWS-ZH	148a	Sliedrechtse Biesbosch fase 1	S
RWS-ZH	148b	Sliedrechtse Biesbosch fase 2	S
RWS-ZH	222a	Rietbaan (Noord)	SO/SP
RWS-ZH	223b	Gors Veerweg (Lek)	NO
RWS-ZH	223d	Gors Halfweg (Lek)	NO

Dienst	Nr	Locatie	Activiteit ¹
RWS-ZH	224	Wantij	NO
RWS-ZL	090	Kanaal Gent-Terneuzen C.A.	NO
RWS-ZL	092	Kan. door Walcheren & Arnekanaal	voorber. S
RWS-ZL	101	Yerseke buitengebied	OO+
RWS-ZL	102	Plaat van oude Tonge	OO+
RWS-ZL	103	Viane Slikken & haven	NO
RWS-ZL	106	Bruinisse buitengebied	OO+
RWS-ZL	130	Anna Jacobapolder	OO+
RWS-ZL	131	Zijpe (voormalige veerhaven)	OO+
RWS-ZL	132	Oostkophaven (voorm. werkhaven)	OO+

¹ Een toelichting op de afkortingen in de kolom 'Activiteit' staat in bijlage E

Oriënterende Onderzoeken

Om meer zicht te krijgen op de (nog resterende) saneringsopgave voor RWS is in 2004 besloten om het budget voor waterbodemsanering in rijkswateren ook te investeren in de uitvoering van een aantal Oriënterende Onderzoeken inclusief eerste risicobeoordeling (OO+).

Het doel van de Oriënterende Onderzoeken (OO+) is om het zo efficiënt mogelijk duidelijk te krijgen of spoedige sanering, onder de Wet bodembescherming, noodzakelijk is. Hierbij spelen alle voor een saneringsbeslissing relevante aspecten een rol, zoals samenloop met inrichtingsmaatregelen of onderhoud en de mate van risico's voor mens en milieu. Bij de risicobeoordeling van de verontreinigde waterbodems is weliswaar het onderzoekspoor van de gewijzigde Wbb gevolgd (zie § 2.2.1), maar is tevens zoveel mogelijk rekening gehouden met de uitgangspunten en doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water.

In 2005 werden deze Oriënterende Onderzoeken nog voor individuele locaties uitgevoerd. In 2006 is echter besloten om naar gehele KRW-waterlichamen te kijken. Voor de gehele groepen van (potentiële) saneringslocaties binnen deze waterlichamen is vervolgens gewerkt aan een Oriënterend Onderzoek inclusief eerste risicobeoordeling. Hierdoor leveren de Oriënterende Onderzoeken ook een bijdrage aan de beantwoording van de vraag of aanpak van deze locaties een bijdrage zal leveren aan het behalen van de KRW-doelstellingen in dit waterlichaam.

De voor 2007 geselecteerde waterlichamen en de hierin aanwezige 20 potentiële saneringslocaties waren:

- **Noordzeekanaal:**
Vlothaven [163];
Binnen IJ (km 21.4 - 22.0) [167];
Hornhaven [301];
ADM haven [316];
Westhaven [365];
Coenhaven [366];
Ingang Mercuriushaven [367];

-
- **Oosterschelde:**
Yerseke buitengebied [101];
Plaat van oude Tonge [102];
Bruinisse buitengebied [106];
Anna Jacobapolder [130];
Zijpe (voormalige veerhaven) [131];
Oostkophaven (voorm. werkhaven) [132];
 - **Twenthekanalen:**
Havens Hengelo [94];
Hengelo Pand [125];
Zwaaikommen Twenthekanaal [139];
Spaarbekkenbovenpand Twenthekanaal [144];
Sluis Eefde [145];
Toeloop Sluis Delden [296];
Toeloop Sluis Hengelo [297].

De OO+'en voor deze waterlichamen worden in 2008 afgerond.

3.2 Voortgang 2007 en uitvoering 2008 per dienst

RWS IJsselmeergebied

Ketelmeer-West excl. diepe putten [052]

De sanering van het Ketelmeer bestaat uit twee fasen:

- Eerste fase: *Ketelmeer-Oost;*
- Tweede fase: *Ketelmeer-West excl. diepe putten [052].*

De sanering Ketelmeer-Oost is afgerond. In 2006 en 2007 is in *Ketelmeer-West* een (aanvullende) risicobeoordeling uitgevoerd conform de nieuwe Wbb-Circulaire en -Handleiding sanering waterbodems. Uit deze risicobeoordeling blijkt in delen van het Ketelmeer-West sprake te zijn van onaanvaardbare risico's. Op basis van deze risicobeoordeling is de saneringsnoodzaak voor (delen van) locatie *Ketelmeer-West [052]* bevestigd.

Den Oever (Zuiderhaven) [055]

Op locatie *Den Oever (Zuiderhaven) [055]* is het nader onderzoek (NO) dat in 2006 is gestart in 2007 voortgezet. De planning van het saneringsonderzoek zal niet worden gehaald doordat bij de uitvoering van het nader onderzoek vertraging is opgetreden.

Enkhuizen binnenhavens [060]

Op locatie *Enkhuizen binnenhavens [060]* is in 2007 het nader onderzoek afgerond. Uit dit onderzoek bleek dat het saneringscriterium wordt overschreden. Daarom is in 2007 ook het saneringsonderzoek opgestart en afgerond. Vervolgens is het saneringsplan opgesteld, waarna de sanering versneld is gestart. Deze sanering wordt gezamenlijk met de gemeente Enkhuizen uitgevoerd.

Harderwijk (havens) [064]

Voor locatie *Harderwijk (havens) [064]* is in 2007 het aanvullend nader onderzoek afgerond.

De planning van het project is vooral afhankelijk van de aanpak van de gemeente Harderwijk en de doorlooptijden voor het Masterplan Waterfront van de gemeente.

Diverse havens Hoorn, fase 2 [354]

Voor locatie *Diverse havens Hoorn, fase 2 [354]* heeft in 2007 de financiële afronding van de sanering plaatsgevonden (de uitvoering was al afgerond in 2006).

Zwarte Meer - Zwarte Water [339]

In 2007 is voor deze locatie het nader onderzoek voortgezet. In 2007 bleek dat uitbreiding van het nader onderzoek noodzakelijk was. Daarmee heeft de afronding van het nader onderzoek vertraging opgelopen en zal daarom nog doorlopen tot in 2008. Voor deze locatie is in het huidige programma geen uitvoering van een eventuele sanering opgenomen.

Vossemeer [353]

Voor de locatie *Vossemeer [353]* is in 2007 het nader onderzoek in concept gereed gekomen. In vervolg hierop zal het saneringsonderzoek (SO) in 2008 worden opgesteld.

		2007			2008		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
052	Ketelmeer-West excl. diepe putten	NO					
055	Den Oever (Zuiderhaven)	NO			NO/SO		
060	Enkhuizen binnenhavens	NO/SO/SP/S	x	x	S	x	x
064	Harderwijk (havens)	NO		x	(SO)		x
339	Zwarte Meer-Zwarte Water	NO			NO		
353	Vossemeer	NO			NO/SO		

RWS Limburg

Koornwaard [310]

Voor de locatie *Koornwaard [310]* is in 2007 het saneringsplan opgesteld. Hierbij wordt uitgegaan van een volledige isolatie van het sterkst vervuilde compartiment en ophoging van het overige gedeelte van de voormalige stortplaats. Het saneringsplan is eind 2007 ingediend bij de Inspectie Verkeer en Waterstaat. Dit heeft geresulteerd in een ontwerp-beschikking Wbb die begin 2008 ter inzage heeft gelegen. Omdat er geen zienswijzen zijn binnengekomen is aansluitend de definitieve Wbb-beschikking gepubliceerd. De sanering vindt plaats in 2008.

Geul [332]

De locatie *Geul [332]* is gedeeltelijk gelegen binnen het te vergraven gebied van de Grensmaas.

In dat kader is het betreffende gedeelte van de Geul van mogelijke invloed voor de uitvoering van het Grensmaas-project. Daarom is in 2006/2007 een nader onderzoek uitgevoerd om te bepalen voor welk gedeelte van de waterbodem sprake is van een puntverontreiniging. Daarmee is de omvang van de verontreiniging in beeld gebracht.

Houtbemdervloedgraaf [335]

Na afronding van de sanering van de locatie *Houtbemdervloedgraaf [335]* in 2006, is in 2007 het evaluatierapport afgerond. Dit evaluatierapport is begin 2008 goedgekeurd door de Inspectie Verkeer en Waterstaat.

Oude Kanjel [336]

Het initiatief voor het herinrichtingsproject *Oude Kanjel* (waaronder sanering) ligt bij het verantwoordelijke Waterschap Roer en Overmaas. In 2007 is door RWS daarom geen verdere activiteit ondernomen. De uitvoering van de herinrichting (waaronder sanering) staat gepland in 2010. Het saneringsonderzoek en het saneringsplan zal daarom in 2009 door het waterschap worden opgepakt.

Pol [342], Grote Heg [343], Brandt [344] en Kuilkensgreend [345]

Ter plaatse van de voormalige mijnsteenlocaties *Pol [342]*, *Grote Heg [343]*, *Brandt [344]* en *Kuilkensgreend [345]* is in 2005 en 2006 een nader onderzoek uitgevoerd. Op basis van de aangetroffen verontreinigingssituatie en een beoordeling van de milieuhygiënische risico's is geconcludeerd dat er geen onaanvaardbare risico's aanwezig zijn voor de mens, ecologie en/of verspreiding. Deze locaties kunnen dus worden afgevoerd.

Nijskens Nak [363]

De locatie *Nijskens Nak* te Roermond [363] betreft een voormalige stortplaats in de uiterwaarden van de Maas waar een omvangrijke grondwaterverontreiniging is ontstaan met gechloreerde koolwaterstoffen. Op basis van de resultaten van al verrichte onderzoeken heeft in 2007 een actualisatie van de verontreinigingssituatie plaatsgevonden. De vermoedelijke veroorzaker (nabijgelegen bedrijf) heeft toegezegd om in 2008 de mogelijke saneringsvarianten in beeld te brengen.

		2007			2008		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
310	Koornwaard	SP			SP/S		
332	Geul	NO			-		
335	Houtbemdervloedgraaf	ES	x		ES	x	
336	Oude Kanjel	-	x	x	-	x	x
342	Pol	afronding NO			-		
343	Grote Heg	afronding NO			-		
344	Brandt	afronding			-		

		2007			2008		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
		NO					
345	Kuilkensgreend	afronding NO			-		
363	Nijskens Nak	NO	x		SO	x	

RWS Noord-Brabant

In 2007 zijn geen onderzoeksactiviteiten of saneringen in het kader van het saneringsprogramma uitgevoerd. Ook voor 2008 zijn geen onderzoeksactiviteiten of saneringen gepland.

RWS Noord-Holland

Amsterdam Petroleumhaven [089]

De sanering van locatie *Amsterdam Petroleumhaven [089]* is in de zomer van 2004 gestart met de sanering van de taluds en de vlakke bodem. Deze sanering van de taluds en vlakke bodem is geëvalueerd. Het gevolg van de evaluatie en de optimalisaties in het ontwerp is dat in 2007 een deel van de waterbodem aanvullend is gesaneerd. Hiermee is in 2007 de volledige sanering van locatie *Amsterdam Petroleumhaven [089]* afgerond.

Hoogovenhaven IJmuiden [108]

Voor de locatie *Hoogovenhaven IJmuiden [108]* heeft RIZA in 2007 op basis van oude onderzoeksgegevens (1999/2000) een beoordeling uitgevoerd van de risico's van de waterbodem. In 2008 wordt actualiserend onderzoek uitgevoerd om na te gaan wat de huidige situatie is. Tevens wordt nader onderzoek uitgevoerd, specifiek gericht op de risicosporen ecologie en humaan. Ook het saneringsonderzoek kan naar verwachting nog in 2008 worden afgerond. De onderzoeken vinden plaats in samenwerking met Corus.

Jan van Riebeeckhaven en omgeving [149]

De locatie *Jan van Riebeeckhaven en omgeving [149]*, betreft een vrij omvangrijk gebied met dioxines in de waterbodem. Conclusies uit het nader onderzoek zijn dat er risico's bestaan voor de ecologie en het oppervlaktewater. Het saneringsonderzoek dat in 2006 is gestart, is in 2007 afgerond. In 2008 wordt het saneringsplan (SP) opgesteld.

Waterbodem Slochtereiland Noordhollandsch kanaal [341]

De (overdrachts)locatie *Waterbodem Slochtereiland Noordhollandsch kanaal [341]* is een voormalige stortlocatie in het Noordhollandsch kanaal. De waterbodem hieromheen is direct en indirect verontreinigd met stortmateriaal.

In 2007 is het geïntegreerde saneringsonderzoek (waterbodem + eiland) afgerond en is het saneringsplan opgesteld. In het voorjaar van 2008 wordt gestart met de sanering.

Noordhollandsch kanaal [364]

In 2007 heeft RWS een toetsing uitgevoerd op de saneringsnoodzaak, zoals deze door de provincie was aangegeven. De saneringsnoodzaak is daarbij door RWS onderschreven. De sanering wordt in 2008 aanbesteed. Conform de afspraken die hierover met provincie Noord-Holland zijn gemaakt bij de overdracht van het Noordhollandsch kanaal, draagt RWS de kosten voor deze sanering

Noordzeekanaal

Voor een deel van het KRW-waterlichaam Noordzeekanaal is in 2007 een Oriënterend Onderzoek uitgevoerd inclusief een eerste risicobeoordeling (OO+). Dit OO+ loopt door in 2008. Het betreft een deel van het Amsterdamse havengebied met daarbinnen de saneringslocaties, *Vlothaven [163]*, *Binnen-IJ km 21,4 - km22,0 [167]*, *Hornhaven [301]* en *ADM haven [316]*. Ernstig verontreinigde locaties zijn de *Hornhaven [301]*, een deel van de *Westhaven [nieuw: nr. 365]*, de *Coenhaven [nieuw: nr. 366]*, de *Vlothaven* inclusief een klein deel van de *Mercuriushaven [163]*, de *Ingang Mercuriushaven [nieuw: nr. 367]* en *Binnen-IJ (km 21.4-22.0) [167]*. De verontreinigingen veroorzaken humane en ecologische risico's.

De verontreiniging van de *ADM haven [316]* is niet ernstig. Deze locatie kan worden afgevoerd.

		2007			2008		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
089	Amsterdam Petroleumhaven	S			ES		
108	Hoogovenhaven IJmuiden	OO/NO			NO/SO	x	x
149	Jan van Riebeeckhaven e.o.	SO			SP		
163	Vlothaven	OO+			-		
167	Binnen IJ (km 21.4 – 22.0)	OO+			-		
301	Hornhaven	OO+			-		
316	ADM haven	OO+			-		
341	Waterbodem Slochtereiland	SO/SP			S		
364	Noordholl. kanaal km 38,5-47,4	SO/SP			S		
365	Westhaven	OO+			-		
366	Coenhaven	OO+			-		
367	Ingang Mercuriushaven	OO+			-		

RWS Noord-Nederland

Ontmanteling depot Zeehavenkanaal [110b]

De *Ontmanteling depot Zeehavenkanaal* te Delfzijl (locatie 110b) is in 2007 afgerond.

		2007			2008		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
110b	Ontmant. depot Zeehavenkanaal	S			-		

RWS Oost-Nederland

Haven Rosandepolder (kraanhaven en invaart)[014] en Stuwcomplex Driel [015]

Voor beide locaties is in 2007 de evaluatie van de sanering uitgevoerd.

Malburgerhaven Arnhem [019]

De sanering van de haven is in 2007 opnieuw stopgezet naar aanleiding van aanwezige munitie. Januari 2008 zijn de saneringswerkzaamheden opnieuw gestart. In 2009 zal de evaluatie van de sanering worden uitgevoerd. De gemeente Arnhem is opdrachtgever van de sanering.

Vaargeul Beneden IJssel Kampen/Ketelmeer [029]

In 2007 is een nader onderzoek gestart om vast te stellen of ook sanering nodig is van de aanwezige verontreinigingen in het aangrenzende gebied. De rapportage hiervan wordt in 2008 afgerond.

Industrieterrein Olsfa te Olst [147]

In 2006 en 2007 is voor de locatie *Industrieterrein Olsfa te Olst [147]* fase 1 van de sanering (ontgraving bovengrond en hotspots) afgerond en een evaluatierapport is gereed. Het vervolgtraject, fase 2 en 3 van de sanering, wordt gefinancierd door de provincie Overijssel en het Ministerie van VROM. Deze fasen zullen in 2008 van start gaan.

Twenthekanaal

Voor het KRW-waterlichaam Twenthekanaal en de hierbinnen liggende potentiële saneringslocaties is in 2006 een Oriënterend Onderzoek inclusief eerste risicobeoordeling (= 'OO+') gestart. De hierbinnen liggende potentiële saneringslocaties zijn *Havens Hengelo [094]*, *Hengelo Pand [125]*, *Zwaaikommen Twenthekanaal [139]*, *Spaarbekkenbovenpand Twenthekanaal [144]*, *Sluis Eefde [145]*, *Toeloop Sluis Delden [296]*, *Toeloop Sluis Hengelo [297]*. Het Oriënterende Onderzoek is in 2007 afgerond.

Bij de locaties *Havens Hengelo [94]*, *Hengelo Pand [125]* en *Toeloop Sluis Hengelo [297]* is sprake van een ernstige verontreiniging en onaanvaardbare risico's. Het betreft één geval van ernstige bodemverontreiniging.

De locaties *Spaarbekkenbovenpand Twenthekanaal [144]* en *Derde pand Enschede [360]* betreffen dezelfde locatie. Deze locatie [144; 360 wordt afgevoerd] wordt via monitoring gevolgd in verband met de brand bij Vredestein.

Bij *Toeloop Sluis Delden [296]* is sprake van een ernstige verontreiniging, maar zijn geen onaanvaardbare risico's geconstateerd. Bij de locaties *Zwaaikommen Twenthekanaal [139]* en *Sluis Eefde [145]* is geen ernstige verontreiniging geconstateerd, waardoor deze locaties én de locatie [296] kunnen worden afgevoerd van het saneringsprogramma.

De locatie *Twenthekanaal km. 16-17 Markerink Lochem [093]* heeft betrekking op zowel de landbodem als de waterbodem. In 2006 is in een nader onderzoek vastgesteld dat hier sprake is van een geval van

ernstige waterbodemonverontreiniging. Tevens is er sprake van onaanvaardbare risico's. Ten behoeve van de sanering is opnieuw een nader onderzoek en saneringsonderzoek uitgevoerd (oplevering in 2008).

		2007			2008		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
019	Malburgerhaven Arnhem	S			S	x	x
093	Twenthekan. km. 16-17 Markerink Lochem	NO/SO		x	NO/SO		x
094	Havens Hengelo	OO+			-		
125	Hengelo Pand	OO+			-		
139	Zwaaikommen Twenthekanaal	OO+			-		
144	Spaarbekkenbovenpand Twenthekanaal	OO+			-		
145	Sluis Eefde	OO+			-		
147	Industrieterrein Olsafa te Olst	S			S	x	x
296	Toeloop sluis Delden	OO+			-		
297	Toeloop sluis Hengelo	OO+			-		

RWS Utrecht

Vecht [086]

In 2006 is het nader onderzoek Vecht gestart. In 2007 is een start gemaakt met in beeld brengen van de omvang van de verontreinigingen in de Vecht. In 2007 is ook het nader onderzoek van de overgedragen zijwateren van de Vecht gestart. Dit onderzoek wordt in 2008 afgerond.

Verder is in de tweede helft 2007 gestart met de risicobeoordeling van de verontreinigde waterbodemonverontreiniging van de Vecht en de zijwateren.

De verwachting is dat in 2008 het nader onderzoek van de Vecht en de zijwateren kan worden afgerond. Voor de verdere aanpak vindt nader overleg plaats met het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht.

		2007			2008		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
086	Vecht	NO			NO		

RWS Zuid-Holland

Hollandsche IJssel [044]

Er wordt verder gewerkt aan de sanering van de *Hollandsche IJssel [044]*. Deze sanering wordt stapsgewijs uitgevoerd en strekt zich uit over meerdere jaren. Er is gestart met de sanering *Zellingwijk* en *projecten rond Gouda*. De projecten rond Gouda zijn in 2007 afgerond. Verder is gestart met een aantal projecten rond Capelle aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel en de grootschalige sanering van de vaargeul en aangrenzende taluds. De oeverprojecten van de *Hollandsche IJssel* zijn enigszins vertraagd, vooral doordat niet alle gronden op tijd verworven konden worden. De relatief sterk verontreinigde delen van de vaargeul

en de oevers bij Gouda zijn versneld gesaneerd. De laatste werkzaamheden hiervan zijn in het eerste kwartaal 2008 afgerond.

Hollandsch Diep [048]

In het *Hollandsch Diep-west [048b en c]* zijn de verontreinigde diepe delen van de waterbodem grootschalig afgedekt met schoon sediment dat is vrijgekomen bij de aanleg van het depot Hollandsch Diep en andere projecten. Voor *Hollandsch Diep-oost [048a]* is een nader onderzoek uitgevoerd, wat in 2008 wordt gevolgd door saneringsonderzoek. Voor de locatie *Kribvakken Schuddebeurs [48d]* is een saneringsplan afgerond. Sanering is voornamelijk niet voorzien vanwege de hoge herverontreiniging in de Maas.

Haringvliet [049]

In het *Haringvliet [49]* is in 2007 over een beperkt gebied een verificatie van het nader onderzoek uit 2000 uitgevoerd. In de eerste helft van 2008 wordt nagegaan of dit onderzoek is te extrapoleren naar het hele *Haringvliet-oost*. De resultaten van deze extrapolatie worden aan het eind van 2008 verwacht.

Dordtse Biesbosch [050]

In 2007 is het projectbesluit voor de sanering van de *Dordtse Biesbosch [050]* genomen. Uit het saneringsonderzoek blijkt dat natuurlijke afdekking in beperkte mate optreedt. De rest van het gebied wordt gesaneerd door een deel van de verontreiniging te verwijderen en af te dekken met een schonere top laag. In 2007 zijn de voorbereidingen om te komen tot realisatie gestart. In het vierde kwartaal van 2008 wordt de sanering aanbesteed. De twee locaties *Dordtse Biesbosch, grote kreken fase 1 [050a]* en *Dordtse Biesbosch, grote kreken fase 2 [050b]* worden samengevoegd tot één locatie: *Dordtse Biesbosch [050]*.

Sliedrechtse Biesbosch fase 2 [148b]

In het eerste kwartaal 2008 is de sanering van de *Sliedrechtse Biesbosch fase 2 [148b]*, gestart in 2005, afgerond. Bij de sanering van de kreken in de Biesbosch is gebruik gemaakt van een combinatie van verwijdering en afdekking. Begroeide oevergebieden zijn zoveel mogelijk intact gelaten, omdat het middel van sanering waarschijnlijk erger zou zijn dan de kwaal. Door monitoring van een proefproject wordt nagegaan in hoeverre deze veronderstelling is uitgekomen. Verder ontstaat een deel van de benodigde leeflaag naar verwachting door natuurlijke processen (hoge sedimentatiesnelheden na gedeeltelijke verwijdering van de verontreiniging). Hierdoor is de komende jaren intensieve monitoring en nazorg noodzakelijk.

Rietbaan [222a]

Sanering van de *Rietbaan [222a]*, een zijtak van de Noord, is deels gekoppeld aan de natuurontwikkeling van de Sophiapolder en deels aan het depot Hollands Diep. Een deel van de zandige specie van de Rietbaan wordt namelijk gebruikt als testmateriaal voor het depot.

Lek [223]

De sanering van de Lek [223] verloopt stapsgewijs en strekt zich uit over meerdere jaren. In 2006 is een studie "De Lek in zijn nieuwe jasje, inclusief herinrichtingsvarianten gorzen Veerweg (Z5) en Halfweg (Z6)" uitgevoerd. Deze studie heeft geresulteerd in een integrale, gebiedsgerichte visie voor de Lek.

De visie biedt een kader om maatregelen in te passen in de (gewenste) ontwikkeling van het gebied en om een keuze tussen inrichtingsvarianten voor een gors te maken.

In 2007 is op de gorzen Veerweg en Halfweg een nader onderzoek uitgevoerd. In het eerste kwartaal van 2008 is een variantennotitie opgeleverd voor een drietal gorzen en de vaargeul. Hieruit blijkt dat, op grond van de uitgevoerde risicobeoordeling, voor enkele kribvakken een saneringsonderzoek en -plan moet worden opgesteld.

De twee locaties *Gors Veerweg (Lek) [223b]* en *Gors Halfweg (Lek) [223d]* worden samengevoegd tot één locatie: *Lek (Gors Veerweg en Halfweg) [050]*.

Wantij [224]

In het eerste kwartaal van 2008 is het nader onderzoek voor de sanering van het *Wantij [224]* afgerond. Deze geul sluit direct aan op de Sliedrechtse Biesbosch. Aansluitende sanering is aan te bevelen i.v.m. de kans op herverontreiniging van de Sliedrechtse Biesbosch.

In 2008 wordt het saneringsonderzoek uitgevoerd en een saneringsplan opgesteld.

		2007			2008		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
44a	Zellinkwijk (Hollandsche IJssel)	S			S		
44b	Goudse projecten (Holl. IJssel)	S			S		
44c	Cluster Capelle-Krimpen (H. IJssel)	SP			SP/S		
44d/e	Vaargeul Hollandsche IJssel	SP			SP/S		
44f	Cluster Nieuwerkerk-Ouderkerk	SO			SO/SP		
44g	Cluster Moordrecht-Gouderak	SO			SO/SP		
48a	Hollandsch Diep Oost	NO			SO		
48b	Hollandsch Diep West diepe delen	S			S		
48c	Holl. Diep West overige diepe delen	SP			SP/S		
48d	Kribvakken Schuddebeurs	SP			-		
49b	Haringvliet diepe delen	NO			NO		
50a	Dordtse Biesbosch fase1	SO/SP			SP/S		
50b	Dordtse Biesbosch fase2	SO/SP			SP/S		
148a	Sliedrechtse Biesbosch fase 1	S			-		
148b	Sliedrechtse Biesbosch fase 2	S			S		
222a	Rietbaan (Noord)	SO/SP			SO/SP		
223b	Gors Veerweg (Lek)	NO			NO		
223d	Gors Halfweg (Lek)	NO			NO		
224	Wantij	NO			NO/SO/SP		

RWS Zeeland

Wolphaartsdijk havens [069]

In 2007 is besloten niet over te gaan tot sanering van deze locatie. Deze locatie wordt dan ook afgevoerd.

Kanaal Gent-Terneuzen C.A. [090]

In 2007 is nader onderzoek verricht om vast te kunnen stellen of er sprake is van een spoedeisende sanering in *Kanaal Gent-Terneuzen C.A. [090]*. In 2008 tot en met 2013 zijn geen verdere activiteiten gepland.

Kanaal door Walcheren & Arnekanaal [092]

In 2007 vond de voorbereiding plaats van de uitvoering van het saneringsproject *Kanaal door Walcheren & Arnekanaal [092]*. In 2008 worden afspraken gemaakt om de uitvoering van de sanering waar mogelijk bij de provincie Zeeland of waterschap Zeeuwse Eilanden onder te brengen.

Viane Slikken & haven [103]

In 2007 is nader onderzoek verricht om definitief vast te kunnen stellen of er sprake is van een spoedeisende sanering. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek is een saneringsvisie opgesteld. Hierin wordt gesteld dat er geen noodzaak tot spoedige sanering geldt. Voor *Viane Slikken & haven [103]* geldt dat daarom het beheerspoor van de Wbb moet worden gevolgd (zie Circulaire en Handleiding sanering waterbodems).

OO+ Oosterschelde

In aansluiting op de pilotstudie "Gevolgen richtlijnen EU voor beheer Oosterschelde" is in 2007 een OO+ uitgevoerd op de potentiële saneringslocaties in het waterlichaam Oosterschelde. De volgende locaties zijn daarbij onderzocht: *Yerseke insteekhavens en buitengebied [101]*, *Plaat van Oude Tonge [102]*, *Kerkwerf, haven Flauwers [104]*, *buitengebied en sluisingang Bruinisse [106]*, *voormalige veerhaven bij Anna Jacobapolder [130]*, *voormalige veerhaven en vluchthaven bij Zijpe [131]* en *voormalige werkhaven bij Oostkophaven [132]*. In het OO+ is naast het Oriënterend Onderzoek ook een eerste risicobeoordeling conform de Richtlijn Nader Onderzoek Waterbodems uitgevoerd. Uit de onderzoeken is geconcludeerd dat op de locaties *Yerseke insteekhavens en buitengebied [101]* en het *buitengebied en sluisingang Bruinisse [106]* sprake is van een ernstige verontreiniging. Op de andere onderzochte locaties is de verontreiniging minder ernstig. Er is sprake van een enkele TBT-verontreiniging. Deze locaties kunnen dan ook worden afgevoerd.

		2007			2008		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
090	Kanaal Gent-Terneuzen C.A.	NO			-		
092	Kan. door Walcheren & Arnekanaal	voorber. S			voorber. S		
101	Yerseke buitengebied	OO+			-		

		2007			2008		
Locatiegegevens		Activiteit	Derden		Activiteit	Derden	
Nr	Locatie		Finan.	Initiat.		Finan.	Initiat.
102	Plaat van oude Tonge	OO+			-		
103	Viane Slikken & haven	NO			-		
106	Bruinisse buitengebied	OO+			-		
130	Anna Jacobapolder	OO+			-		
131	Zijpe (voormalige veerhaven)	OO+			-		
132	Oostkophaven (voorm. werkhaven)	OO+			-		

3.3 Landelijke status saneringsprogramma 2009

Tot op heden zijn 391 (vermoedelijk) ernstige gevallen van waterboderverontreiniging in rijkswateren gemeld en/of anderszins bekend bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Van deze gevallen zijn er 124 'afgevoerd', omdat nader onderzoek heeft uitgewezen dat het geen daadwerkelijk geval van ernstige waterboderverontreiniging betreft (of geen sprake is van onaanvaardbare risico's) óf vanwege administratieve redenen, zoals het samenvoegen en/of het hernoemen van locaties (zie bijlage D – definitief afgevoerde locaties). 68 daadwerkelijk ernstig verontreinigde locaties zijn inmiddels gesaneerd of gedeeltelijk gesaneerd (bijlage C – uitgevoerde saneringen).

Momenteel zijn nog 214 bekende (potentiële) saneringslocaties niet (volledig) gesaneerd.

De statuslijst in bijlage B bevat een overzicht van alle 214 bekende (potentiële) saneringslocaties. In deze statuslijst wordt het stadium van de (vermoedelijk) ernstig verontreinigde waterbodemplacaties in het Wbb-traject weergegeven en de KRW-relevantie van de locatie (zie paragraaf 2.3.2).

In bijlage C is een lijst met locaties opgenomen waarvoor de sanering (gedeeltelijk) is voltooid. Voor een aantal van deze locaties volgt nog een evaluatie van de sanering of is momenteel sprake van nazorg. In bijlage D is een lijst weergegeven met afgevoerde locaties.

4 Programmering 2009-2013

In dit hoofdstuk wordt de programmering van onderzoeken en saneringen voor de planperiode 2009-2013 gepresenteerd. Hoewel RWS voornemens is om de programmering uit te voeren kan gedurende de planperiode worden afgeweken van de planning op grond van:

- ontwikkelingen in beleid en wet- en regelgeving;
- procedurele en financiële afwegingen.

In § 4.1 is een beschrijving van de prioritering opgenomen, die de basis vormt voor de programmering.

In § 4.2 wordt de programmering voor de planperiode 2009-2013 gepresenteerd (tabel 1) en wordt een algemene toelichting gegeven op de programmering.

In § 4.3 wordt de meerjarenplanning 2009-2013 gepresenteerd voor de verschillende regionale diensten van RWS. De geplande activiteiten zijn in tabellen voor de verschillende diensten weergegeven. Indien derden de onderzoeks- en saneringsactiviteiten (mede)financieren, is dit in de tabellen voor de verschillende regionale diensten aangegeven.

4.1 Prioritering

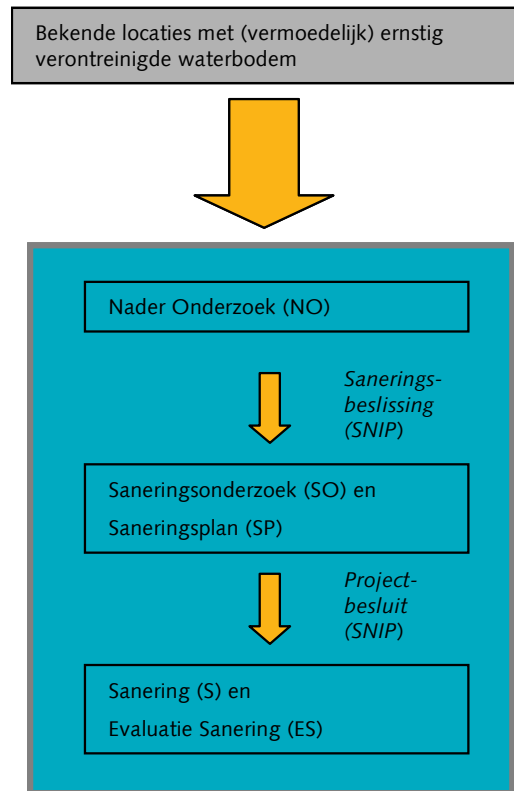
Gezien het grote aantal (potentiële) saneringslocaties en de beschikbaarheid van financiën en uitvoeringscapaciteit, is het niet mogelijk om alle verontreinigde locaties in één planperiode te onderzoeken en te saneren. Er is daarom geprioriteerd.

Op basis van de volgende overwegingen is de programmering van activiteiten voor de planperiode 2008-2013 tot stand gekomen:

- De programmering beperkt zich tot de in het saneringsprogramma 2007-2012 als 'no-regret' locaties benoemde saneringslocaties;
- Saneringen die al in uitvoering zijn, zijn voor het volledige uitvoeringstraject geprogrammeerd;
- Saneringen waarvan de uitvoering wordt voorbereid of waarvan de aanbesteding in 2007 of 2008 is voorzien, zijn voor het volledige uitvoeringstraject geprogrammeerd;
- Locaties waarvoor in 2007 onderzoek is of wordt gestart en doorloopt in 2008, zijn voor het volledige uitvoeringstraject geprogrammeerd. Uitzondering hierop zijn de locaties waarvoor de saneringsnoodzaak nog niet vaststaat. Hiervoor is alleen de afronding van het lopende nader onderzoek geprogrammeerd. Binnen deze programmering zullen dus geen nieuwe nader onderzoeken of oriënterende onderzoeken + worden opgestart.

Voor 2009 tot en met 2013 zijn alleen de plannings geactualiseerd.

.....
Onderdelen van het onderzoeks- en uitvoeringstraject bij waterboderverontreinigingen en de bijbehorende beslismomenten volgens de SNIP-systematiek

4.2 Programmering 2009-2013

De programmering 2009-2013 is gepresenteerd in tabel 1. De in de planning opgenomen bedragen dienen gezien te worden als zo goed mogelijke schattingen van de daadwerkelijke onderzoeks- en uitvoeringskosten, die, waar nodig, worden bijgesteld bij het opstellen van de volgende programmering (2010-2013). De programmering past binnen de budgettaire kaders. In § 4.3 wordt de programmering per regionale dienst van RWS inhoudelijk toegelicht.

.....
Tabel 1. Programmering 2009-2013. De budgetten zijn weergegeven in k€ en omvatten zowel interne personeelskosten (IPK) als uitvoeringskosten (EPK). De gebruikte afkortingen worden toegelicht in bijlage E.

Dienst	Nr	Saneringsproject	Activiteit	2009-2013
RWS-IJG	052	Ketelmeer-west excl. diepe putten	S/ES	30.310
RWS-IJG	055	Den Oever (Zuiderhaven)	SO/SP/S/ES	1.521
RWS-IJG	060	Enkhuizen binnenhavens	S/ES	830
RWS-IJG	064	Harderwijk (havens)	SP/S/ES	PM
RWS-IJG	353	Vossemeer	SP/S/ES	6.088
RWS-LB	310	Koornwaard	S/ES	10.440
RWS-LB	332	Geul	S/ES	220
RWS-LB	363	Nijskens Nak	SP/S/ES	10
RWS-NH	089	Amsterdam Petroleumhaven	ES	891
RWS-NH	108	Hoogovenhaven IJmuiden	SP/S/ES	5.710
RWS-NH	149	Jan van Riebeeckhaven e.o.	S/ES	12.050
RWS-NH	341	Waterbodem Slochtereiland N.H. Kanaal	S/ES	1.310
RWS-NH	364	Noordhollandsch kanaal km 38,5 - 47,4	S/ES	5.408
RWS-ON	019	Haven: Malburgerhaven Arnhem	ES	8
RWS-ON	093	Twenthekan. km 16-17 Markerink-Lochem	S/ES	3.260
RWS-ON	147	Industrieterrein Olsfa te Olst	S	30
RWS-ZH	044	Hollandsche IJssel (alle deelprojecten)	S/ES	33.267
RWS-ZH	048 c	Hollandsch Diep West ov. diepe delen	S/ES	250
RWS-ZH	049 a	Haringvliet ondiepe delen	SO/SP/S/ES	225
RWS-ZH	049 b	Haringvliet diepe delen	SO/SP/S/ES	725
RWS-ZH	050	Dordtse Biesbosch, grote kreken fase 1 en 2	S/ES	29.700
RWS-ZH	118	Brabantse Biesbosch	NO	400
RWS-ZH	222 a	Rietbaan (Noord)	S/ES	2.550
RWS-ZH	223	Lek (Gors Veerweg en Halfweg)	SP/S/ES	1.850
RWS-ZH	224	Wantij	SP/S/ES	2.350
RWS-ZL	092	Kanaal door Walcheren & Arnekanaal	S/ES	15.200
Totaal geprogrammeerd (k€)				164.603

4.3 Planning regionale diensten

In deze paragraaf worden de activiteiten die zijn geprogrammeerd voor 2009-2013 (zie tabel 1) per regionale dienst van RWS toegelicht. In een tabel per regionale dienst zijn de in een specifiek jaar geprogrammeerde activiteiten grijs gearceerd.

Aan de hier weergegeven planningen kunnen geen rechten worden ontleend met betrekking tot het jaar van uitvoering van onderzoek of sanering. Een toelichting op de afkortingen in de tabellen is te vinden in bijlage E.

RWS IJsselmeergebied

Ketelmeer-West excl. diepe putten [052]

Voor locatie *Ketelmeer-West excl. diepe putten [052]* is in 2009 contractering en voorbereiding van de sanering gepland. De sanering zal in de loop van 2010 plaatsvinden. De uitvoering kan dan in 2012 afgerond worden, waarna de evaluatie in 2013 kan plaatsvinden.

Den Oever (Zuiderhaven) [055]

Voor locatie *Den Oever (Zuiderhaven) [055]* wordt het nader onderzoek (NO) in 2008 afgerond. Afronding van het nader onderzoek is vertraagd. De latere start van het nader onderzoek heeft geleid tot vertraging van het saneringsonderzoek (SO), waarvan de oplevering nu in 2009 is gepland. Uitvoering van de sanering is voorzien in 2010 en 2011.

Enkhuizen binnenhavens [060]

Voor locatie *Enkhuizen binnenhavens [060]* wordt in 2008 een versnelde afronding van de sanering en oplevering gepland. Deze versnelde uitvoering van de sanering vindt plaats op verzoek van de gemeente in combinatie met overige werkzaamheden in het havengebied van Enkhuizen. Door de mogelijke aanwezigheid van munitie is het waarschijnlijk dat de werkzaamheden tot in 2009 zullen doorlopen.

Harderwijk (havens) [064]

Voor locatie *Harderwijk (havens) [064]* zijn in 2009 geen vervolgwerkzaamheden gepland. Vervolgactiviteiten zijn afhankelijk van de plannen en de aanpak door de gemeente Harderwijk in het kader van het Masterplan Havenfront. In tabel 1 is daarom alleen een PM-post opgenomen, ten behoeve van de personeel- en uitvoeringskosten.

Vossemeer [353]

Voor locatie *Vossemeer [353]* is in 2008 de afronding van het nader onderzoek en saneringsonderzoek gepland. De vertraging van het nader onderzoek leidt tot een latere start van het saneringsonderzoek. Dit leidt tot een vertraging voor het opstellen van het saneringsplan. Het is onzeker of het saneringsonderzoek en het saneringsplan in 2008 worden gestart. Uitvoering van de sanering is vervolgens voorzien vanaf 2009.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering					Derden	
Nr	Locatie	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
052	Ketelmeer-West excl. diepe putten	S	S	S	S	ES		
055	Den Oever (Zuiderhaven)	SO	SP/S	S/ES				
060	Enkhuizen binnenhavens	S/ES						
064	Harderwijk (havens)	SP/S?	S/ES?					
353	Vossemeer	SP/S	S	S	S/ES	S/ES		

RWS Limburg

Koornwaard [310]

De sanering van de locatie *Koornwaard [310]* wordt in 2008 aanbesteed. De uitvoering van de sanering is gepland in de periode 2008-2010. Evaluatie van de sanering is voorzien voor de jaren 2010-2012. Aansluitend op de sanering wordt aandacht besteed aan nazorg en monitoring.

Geul [332]

De sanering van de Geul is vooralsnog niet zeker. Deze is afhankelijk van de werkzaamheden door het Consortium Grensmaas nabij de monding in de Grensmaas.

Tijdens de uitvoering van werkzaamheden in de Grensmaas in en nabij de monding van de Geul kan niet worden uitgesloten dat toch nog ernstige waterbodemonverontreiniging aan het licht kan komen, waar in het geval van vergraving alsnog een formele sanering voor noodzakelijk is. Deze werkzaamheden zijn gepland in 2009/2010, inclusief evaluatie van de eventuele sanering.

Nijskens Nak [363]

Voor de locatie *Nijskens Nak [363]* wordt in 2008 gestart met het saneringsonderzoek en wordt aansluitend het saneringsplan opgesteld. Het saneringsplan zal naar verwachting in 2009 worden afgerond. Met betrekking tot de uitvoering van de sanering worden vervolgens afspraken gemaakt met de initiatiefnemer. Vooralsnog wordt er van uitgegaan dat sanering in 2010 kan starten en dat dit kan worden afgerond in 2011, waarna evaluatie van de sanering kan plaatsvinden.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering					Derden	
Nr	Locatie	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
310	Koornwaard	S	S/ES	ES	ES			
332	Geul	S?	S/ES?					
363	Nijskens Nak	SP	S?	S/ES?			X	

RWS Noord-Brabant

In het beheersgebied van RWS Noord-Brabant zijn voor de planperiode 2009-2013 geen activiteiten geprogrammeerd.

RWS Noord-Holland

Amsterdam Petroleumhaven [089]

Na de afronding van de sanering van de locatie *Amsterdam Petroleumhaven [089]* vindt tot en met 2010 monitoring plaats van de zetting van de taluds, vallend binnen de evaluatie van de sanering.

Hoogovenhaven [108]

In 2009 wordt voor de *Hoogovenhaven [108]* het saneringsplan afgerond. De uitvoering vindt plaats tussen 2010 en 2011. De evaluatie van de sanering is voorzien in 2011.

Jan van Riebeeckhaven en omgeving [149]

De sanering van de *Jan van Riebeeckhaven e.o. [149]* gaat in 2009 van start gaan en is volgens planning in 2011 afgerond, waarna de evaluatie in 2011 plaatsvindt.

Waterbodem Slochtereiland Noordhollandsch kanaal [341]

De sanering van de locatie *Waterbodem Slochtereiland Noordhollandsch kanaal [341]* zal in de periode 2009-2010 worden uitgevoerd. In 2010 vindt de evaluatie van de sanering plaats. Voor het aangrenzende kanaaldeel van de waterbodem waar geen risico's zijn aangetoond zal na de sanering een beheerspoor worden in gezet. RWS draagt de kosten voor dit beheerspoor, conform de hierover gemaakte afspraken bij de overdracht van het Noordhollandsch kanaal.

Noordhollandsch kanaal [364]

Uitvoering van de sanering van het *Noordhollandsch kanaal km 38,5-47,4 [364]* vindt plaats in de jaren 2009 en 2010. De evaluatie vindt plaats in 2010.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering					Derden	
Nr	Locatie	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
089	Amsterdam Petroleumhaven	ES	ES					
108	Hoogovenhaven IJmuiden	SP	S	S/ES			X	X
149	Jan van Riebeeckhaven e.o.	S	S	S/ES				
341	Waterbodem Slochtereiland	S	S/ES					
364	N-H. kanaal km 38,5 - 47,4	S	S/ES					

RWS Noord-Nederland

In het beheersgebied van RWS Noord-Nederland zijn voor de planperiode 2009-2013 geen activiteiten geprogrammeerd.

RWS Oost-Nederland

Haven: Malburgerhaven Arnhem [019]

Verwacht wordt dat in 2008 de sanering wordt afgerond. In 2009 vindt evaluatie van de sanering plaats.

Twenthekanalen km. 16-17 Markerink Lochem [093]

Afhankelijk van het bestuurlijk overleg tussen provincie Overijssel en RWS is de voorbereiding (NO/SO/SP) van de waterbodemsanering voorzien in 2008. Uitvoering en evaluatie van de waterbodemsanering is vooralsnog in 2009 voorzien.

Industrieterrein Olasfa te Olst [147]

Fasen 2 en 3 van de sanering gaan in 2008 van start en worden in 2009 afgerond. Daarmee is ook de bijdrage vanuit RWS afgerond.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering					Derden	
Nr	Locatie	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
019	Haven: Malburgerhaven Arnhem	ES					X	X
093	Twenthekanaal km. 16-17 M. L.	S/ES						X
147	Industrieterrein Olasfa te Olst	S					X	X

RWS Utrecht

Vecht [086]

In 2008 worden de resultaten van het nader onderzoek verwacht. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht. Afhankelijk van de resultaten wordt in overleg met het waterschap een vervolgtraject afgesproken.

RWS Zuid-Holland

In de benedenloop van Rijn en Maas is in de loop der jaren ongeveer 125 miljoen kubieke meter (ernstig) vervuild sediment afgezet. Om te komen tot een aanvaardbare en kostenefficiënte manier van saneren is in 2000 een saneringvisie voor het gehele benedenrivierengebied opgesteld. In het kader van efficiëntie wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van afdekvarianten. Verder wordt aansluiting gezocht bij andere maatregelen (natuurontwikkeling, ruimte voor de rivier, depotbouw, onderhoud e.d.). In veel rivieren wordt de sanering stapsgewijs aangepakt.

Voor de Hollandsche IJssel, Lek, Dordtse en Sliedrechtse Biesbosch, Haringvliet en Hollandsch Diep West is de saneringsvisie uitgewerkt in gebiedsvisies. Op basis hiervan zijn saneringsmaatregelen voorbereid en uitgevoerd.

Hollandsche IJssel [044a, c, d, f, g]

De oeverprojecten van de *Hollandsche IJssel [044]* zijn enigszins vertraagd. Vooral doordat niet alle gronden op tijd verworven konden worden. De relatief sterk verontreinigde delen van de vaargeul en de oevers bij Gouda zijn versneld gesaneerd. De laatste werkzaamheden hiervan zijn in het eerste kwartaal 2008 afgerond. De vaargeul en oevers bij Capelle en Krimpen worden in 2008 gesaneerd. De vaargeul tussen Gouda en Capelle wordt in 2008 en 2009 gesaneerd. Streven is om het totale project Hollandsche IJssel in 2011 af te ronden.

Hollandsch Diep [048] en Haringvliet [049]

In het *Hollandsch Diep-west ov. diepe delen [048c]* is sprake van uitloop van de sanering en evaluatie van de sanering in de periode 2009 en 2010.

In het *Haringvliet [049; a en b]* wordt de voorbereiding van de sanering gestart in 2009, waarna in de periode tot en met 2013 tot uitvoering kan worden overgegaan, evenals de evaluatie hiervan.

Dordtse Biesbosch [050]

In het vierde kwartaal van 2008 wordt de sanering van de *Dordtse Biesbosch [050]* aanbesteed. Sanering van de Dordtse Biesbosch heeft

een hoog saneringsrendement en levert een bijdrage aan het realiseren van KRW-doelstellingen. Deze sanering loopt door tot in 2013. In dat jaar zal de evaluatie van de sanering plaatsvinden.

Brabantse Biesbosch [118]

Voor de *Brabantse Biesbosch [118]* is de start van het nader onderzoek gepland voor 2008. Voor de Brabantse Biesbosch is alleen voor nader onderzoek budget beschikbaar.

Rietbaan [222a]

Sanering van de *Rietbaan [222a]*, een zijtak van de Noord, is deels gekoppeld aan de natuurontwikkeling van de Sophiapolder en deels aan het depot Hollands Diep. Deze sanering is geprogrammeerd voor 2008, met een doorloop naar 2009, waarna in dat jaar ook de evaluatie van de sanering kan plaatsvinden.

Lek (Gors Veerweg en Halfweg) [223]

Voor de *Lek [223]* wordt de aanpak van de totale sanering, afgestemd op veiligheids- en natuurdoelstellingen, nader bekeken binnen een planstudie. In het eerste kwartaal van 2008 is een variantennotitie opgeleverd voor een drietal gorzen en de vaargeul. Hieruit blijkt dat, op grond van de uitgevoerde risicobeoordeling, voor enkele kribvakken een saneringsplan moet worden opgesteld. Dat is gepland voor 2009, waarna wordt overgegaan tot sanering in de jaren 2009 tot en met 2011. In 2011 is evaluatie van de sanering gepland.

Wantij [224]

Het *Wantij [224]* sluit direct aan op de Sliedrechtse Biesbosch. In 2009 wordt rekening gehouden met doorloop van het opstellen van het saneringsplan. In 2009 kan vervolgens worden gestart met sanering, met doorloop tot en met 2011. In 2011 is ook de evaluatie van de sanering gepland.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering					Derden	
Nr	Locatie	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
044 a	Zellingwijk	S	S	S/ES			X	X
044 c	Cluster Capelle-Krimpen	S	S	S/ES				
044 d	Vaargeul Hollandsche IJssel	S	S	S/ES				
044 f	Cluster Nieuwerkerk-Ouderkerk	S	S	S/ES				
044 g	Cluster Moordrecht-Gouderak	S	S	S/ES				
048 c	Holl. Diep West ov. diepe delen	S	ES				X	
049 a	Haringvliet ondiepe delen	SO/SP	S	S	S	S/ES		
049 b	Haringvliet diepe delem	SO/SP	S	S	S	S/ES		
050	Dordtse Biesbosch fase 1 en fase 2	S	S	S	S	S/ES		
118	Brabantsche Biesbosch	NO	NO					
222 a	Rietbaan (Noord)	S/ES						
223	Lek (Gors Veerweg en Halfweg)	SP/S	S	S/ES			X	
224	Wantij	SP/S	S	S/ES				

RWS Zeeland

Kanaal door Walcheren & Arnekanaal [092]

Medio 2008 neemt GS van de provincie Zeeland een besluit over het al dan niet overnemen van de uitvoering van de sanering. Afhankelijk van dit besluit wordt het project overgedragen aan de provincie of mogelijk aan het waterschap Zeeuwse Eilanden. Door deze overdracht start de uitvoering van het project later dan gepland.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering					Derden	
Nr	Locatie	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.
092	Kan. door Walcheren & Arnekan.	S (onzeker)	S (onzeker)	S/ES (onzeker)	ES (onzeker)			x

- Circulaire sanering waterbodems, Staatscourant nr. 104, 31 mei 2006.
- Circulaire sanering waterbodems 2008, Staatscourant nr. 245, 18 december 2007.
- CSO, 2007.
Consequentie nieuwe interventiewaarde voor saneringslocaties.
CSO rapport 06.K176.00.
- Grontmij, 2007.
KRW-proof maken van het Saneringsprogramma Rijkswateren.
Grontmij rapport 214230, 12 april 2007.
- TK 2001-2002, 28 199.
Kabinetsstandpunt BEVER (beleidsvernieuwing bodemsanering)
Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 28 199, nr. 1.
- TK 2003-2004, 28 663.
Beleidsbrief bodem. Beleidsvernieuwing bodemsanering.
Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 28 663 en 28 199, nr. 13.
- TK 2003-2004, 29 694.
Waterwet.
Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 29 694, nr. 1.
- TK 2004-2005, 26 401.
Kabinetsstandpunt Waterbodem
Tweede Kamer, vergaderjaar 2004-2005, 26 401, nr. 40.
- NW4, 1998.
Vierde nota waterhuishouding, regeringsbeslissing. Ministerie van
Verkeer en Waterstaat.
- Staatsblad 2005, nr. 680.
Wet van 15 december 2005, houdende wijziging van de Wet
bodembescherming en enkele andere wetten in verband met
wijzigingen in het beleid inzake bodemsaneringen.
- Staatsblad 2007, nr. 469. 3 december 2007.
Besluit van 22 november 2007, houdende regels inzake de kwaliteit
van de bodem (Besluit bodemkwaliteit).
- Staatscourant 2007, nr. 247. 20 december 2007. Regeling
bodemkwaliteit.

Toelichting

De statuslijst bevat een overzicht van alle momenteel bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat bekende (potentiële) saneringslocaties in de rijkswateren. Locaties die al gesaneerd zijn, maar waarvoor nog een evaluatie loopt of is gepland in het kader van het saneringsprogramma zijn ook (nog) in deze lijst weergegeven. Locaties waarvoor saneringen reeds zijn uitgevoerd zijn weergegeven in bijlage C. Locaties die zijn afgevoerd vanwege administratieve redenen (bijvoorbeeld samenvoegen van twee locaties tot één nieuwe locatie) of omdat nader onderzoek uit heeft gewezen dat het bij nader inzien geen ernstig verontreinigde locaties betreft, zijn weergegeven in bijlage D.

De in de programmering 2009-2013 opgenomen locaties zijn vetgedrukt weergegeven.

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2008	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-IJG	052	Ketelmeer-west excl. diepe putten		S	ja	x	x
RWS-IJG	054	Trintelhaven		NO	ja	x	
RWS-IJG	055	Den Oever (Zuiderhaven)		NO/SO	mogelijk	x	
RWS-IJG	057	Lemmer toegang Magrietsluis		OO+	ja	x	
RWS-IJG	058	Makkum Industriehaven		OO+	nee		
RWS-IJG	059	Medemblik Industriehavens		VO/OO	nee		
RWS-IJG	060	Enkhuizen binnenhavens		S	mogelijk	x	
RWS-IJG	061	Scharwoude nabij schietbaan		NO	ja		x
RWS-IJG	064	Harderwijk (havens)	Gemeente Harderwijk	(SO)	ja	x	
RWS-IJG	155	Diepe putten (Ketelmeer)		NO	ja		
RWS-IJG	215	Spakenburg Oude en nieuwe haven		VO/OO	mogelijk		
RWS-IJG	216	Muiden haven		VO/OO	mogelijk		
RWS-IJG	339	Zwarte Meer / Zwarte Water		NO	mogelijk	x	x
RWS-IJG	353	Vossemeer		NO/SO	mogelijk	x	x
RWS-LB	033	Maas km. 44.000		VO/OO	mogelijk		
RWS-LB	035	Maas km. 78.500			mogelijk		
RWS-LB	036	Roermond km. 7.850 P. Alexanderhaven			mogelijk		
RWS-LB	037	Maas km. 109500			mogelijk		
RWS-LB	038	Venlo km. 110.750 industriehaven	Gemeente Venlo	NO	ja	x	x
RWS-LB	039	Maas km. 153.200 Haven Heijen			mogelijk		
RWS-LB	041	PLEM haven			mogelijk		
RWS-LB	042	Heel Toeleidingskanaal (sluis)			mogelijk		
RWS-LB	073	Stein haven		NO	ja	x	
RWS-LB	074	Maastricht Beatrixhaven		ES	ja	x	
RWS-LB	075	Born berghaven		NO	ja	x	
RWS-LB	078	Maasbracht industriehaven			mogelijk		
RWS-LB	079	Franscushaven Born			mogelijk		
RWS-LB	080	Pand grens Loozen			nee		
RWS-LB	081	Boven Sluis 15 en Voedingskanaal Noordervaart		NO	ja	x	

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2008	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-LB	213	Maas km. 212 Zandmeren Maasdrriel			mogelijk		
RWS-LB	214	Maas Waal kanaal 1e en 2e kanaalhaven			mogelijk		
RWS-LB	304	Voedingskanaal/Zuid-Willemsvaart Maastricht			mogelijk		
RWS-LB	305	Haveningang Wanssum			mogelijk		
RWS-LB	310	Koorwaard		SP/S	ja		x
RWS-LB	333	Tielbeekmonding			mogelijk		
RWS-LB	334	Maasnielderbeek			mogelijk		
RWS-LB	336	Oude Kanjel			mogelijk		
RWS-LB	337	Maas ABM			mogelijk		
RWS-LB	346	Slikvijvers uiterwaarden Urmond		SP	mogelijk		x
RWS-LB	347	Elba		NO	mogelijk		
RWS-LB	348	Borgharen II/III		SP	mogelijk		x
RWS-LB	349	Batstraat		VO/OO	mogelijk		
RWS-LB	350	Oude Sloot		VO/OO	mogelijk		
RWS-LB	363	Nijskens Nak		SO	ja		
RWS-NB	211	Buitenpand Wilhelminkanaal		VO/OO	mogelijk		
RWS-NB	212	Donge		VO/OO	mogelijk		
RWS-NB	306	Oude Maasje (tot de keersluis)			mogelijk		
RWS-NB	307	Uitwatering Drongelens Kanaal		VO/OO	mogelijk		
RWS-NB	308	Gekanaliseerde Dieze		VO/OO	mogelijk		
RWS-NH	087	1e Rijksbinnenhaven te Velsen (+ staalhaven)			ja	x	
RWS-NH	108	Hoogoven haven IJmuiden	Corus	NO/SO	ja	x	
RWS-NH	142	Binnenspuikanaal		NO	ja	x	
RWS-NH	143	Binnen IJ (km 24 - 25)		NO	ja		
RWS-NH	149	Jan van Riebeckhaven e.o.		SP	ja	x	x
RWS-NH	161	2e Rijksbinnenhaven		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-NH	163	Vlothaven		OO+	ja		
RWS-NH	167	Binnen IJ (km 21.4 - 22.0)		OO+	ja		
RWS-NH	170	Binnen IJ (km 25.0 - 25.5)		VO/OO	mogelijk		

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2008	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-NH	301	Hornhaven		OO+	nee		
RWS-NH	330	Noorderbuitentoeleidingskanaal (taluds)		VO/OO	mogelijk		
RWS-NH	341	Waterbodem Slochtereiland Noordhollands Kanaal		S	ja	x	
RWS-NH	364	Noordhollandsch kanaal km 38,5 – 47,4	Provincie Noord-Holland	S	ja	x	
RWS-NH	365	Westhaven		OO+	-		
RWS-NH	366	Coenhaven		OO+	-		
RWS-NH	367	Ingang Mercuriushaven		OO+	-		
RWS-NN	111 b	Harlingen Willemshaven		NO	mogelijk		
RWS-ON	001	Strang Spijk		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	003	Haven: Lobith havens Kijfwaard		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-ON	004	Scheepswerf "Peters" Angeren		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	005	Scheepswerf Deest		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	006	Scheepswerf Dodewaard		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	007	Havenmond centrale Dodewaard		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	008	Strang Beneden Leeuwen		NO	ja	x	
RWS-ON	016	Haven: Wageningen Rijnhaven	Gemeente Wageningen	VO/OO	mogelijk	x	
RWS-ON	017	Stuwcomplex Amerongen		NO	mogelijk		x
RWS-ON	018	Stuwcomplex Hagestein		NO	mogelijk		x
RWS-ON	019	Haven: Malburgerhaven Arnhem	Gemeente Arnhem	S	ja		x
RWS-ON	021	Haven: Doesburg gemeentehaven		OO+	mogelijk	x	
RWS-ON	022	Doesburg - IJsselbocht		OO+	mogelijk		
RWS-ON	025	Havens Deventer		OO+	ja	x	
RWS-ON	026	Inlaat Harculo		OO+	mogelijk	x	
RWS-ON	027	Toegangsgeul Ganzendiep		OO+	ja		
RWS-ON	028	Havens Kampen	Gemeente Kampen	OO+	mogelijk	x	
RWS-ON	029	Vaargeul Beneden IJssel Kampen/Ketelmeer		OO+	ja		x
RWS-ON	093	Twenthekanaal km. 16-17 Markerink Lochem	Provincie Gelderland	NO/SO	ja		x
RWS-ON	094	Havens Hengelo		OO+	nee		x
RWS-ON	095	Zwolle IJsselkanaal (haven)		OO+	mogelijk		

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2008	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-ON	113	Scheepswerf Huissen		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	114	Haven: Renkum Parencohaven		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	115	Haven: Maurik jachthaven		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-ON	116	Haven: Culemborg jachthaven		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	125	Hengelo Pand		OO+	ja		
RWS-ON	128	Havens Hasselt		SO/SP	mogelijk		
RWS-ON	134	Invaart Maas Waal kanaal		SO/SP	mogelijk		
RWS-ON	135	Havens Zaltbommel (Industrie- en gemeente haven)	Gemeente Zaltbommel	NO	ja	x	
RWS-ON	136	Maurik Recreatie Verkrema		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	137	Haven: Beusichem Jachthaven		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	144	Spaarbekkenbovenpand Twenthekanaal		OO+	mogelijk		
RWS-ON	146	Westerveldse kolk / Noorderkolk		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	147	Industrierrein Olasfa te Olst	Prov. Overijssel	S	ja		x
RWS-ON	150	Scheepswerf Bodewes Zwarte Water	Scheepswerf Bodewes	SO/SP	ja		
RWS-ON	151	Kribvakken Amerongen		NO	mogelijk		
RWS-ON	172	Haven Boral Nedusa Baksteen		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	180	Haven Brakel		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	184	Ontzanding Weurt		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	185	Kribvakken Pannerdensch Kanaal		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	187	Haven vm. Scheepswerf ASM		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	188	Haven Coers Arnhem		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	189	Uitmonding zuurriool Billiton		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	194	Haven te Nieuwegein		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	195	Haven te Lexmond		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	196	Scheepswerf "Bennik" te Arnhem		OO+	mogelijk		
RWS-ON	197	Scheepswerf "v.d.Werf" Doesburg		OO+	mogelijk		
RWS-ON	199	Toegangsgemaal Koellichter Hank		OO+	mogelijk		
RWS-ON	202	Haven: Haatlandhaven		OO+	mogelijk	x	
RWS-ON	203	Zandput Putman te Westervoort		OO+	mogelijk		

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2008	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-ON	204	Binnenbocht IJssel te Zalk		OO+	mogelijk		
RWS-ON	230	Haven: Nieuwe uitwijkhaven Beijenwaard te Lobith		VO/OO	mogelijk		x
RWS-ON	232	Kribvakken Boven Rijn		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	233	Millingse Dam		NO	mogelijk		
RWS-ON	234	Uiterwaard: Klompenwaard		NO	mogelijk		x
RWS-ON	235	Project Geiderse Poort (de zandberg, de Beijer etc.)		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	239	Uiterwaard: Wolfertwaard		VO/OO	mogelijk		
RWS-ON	241	Haven: 1ste werkhaven Druten		SO/SP	ja	x	
RWS-ON	242	Uiterwaard: Leeuwense en Drutense waarden		VO/OO	mogelijk		100
RWS-ON	243 a	Uiterwaard: Afferdensche-, Deetsche waarden			mogelijk		
RWS-ON	243 b	Uiterwaard: Stiftische waarden			mogelijk		
RWS-ON	244	Uiterwaard: Wamelse en Dreumelse waarden			mogelijk		x
RWS-ON	249	Invaart kanaal van Sint Andries			mogelijk		
RWS-ON	251	Brug te Zaltbommel			mogelijk		
RWS-ON	252	Uiterwaard: Hondswaard			mogelijk		
RWS-ON	254	Kribvakken Waal			mogelijk		
RWS-ON	255	Oeverprojecten Neder Rijn/Lek			mogelijk		
RWS-ON	256	Oeverprojecten Waal			mogelijk		
RWS-ON	259	Oeverprojecten IJssel		OO+	mogelijk		
RWS-ON	261	Bovenste polder te Wageningen			mogelijk		
RWS-ON	270	Kribvakken Neder Rijn/Lek			mogelijk		
RWS-ON	280	Uiterwaard: Fraterwaard		OO+	mogelijk		
RWS-ON	287	Gemaal Weve RWS-IJGK te Wapenveld		OO+	mogelijk		
RWS-ON	288	Uiterwaard: Vreugderijkerwaard nabij Zwolle		OO+	mogelijk		x
RWS-ON	289	Uiterwaard: Koppelerwaard/Scherenwelle		OO+	mogelijk		
RWS-ON	291	Kribvakken IJssel		OO+	mogelijk		
RWS-ON	297	Toeloop sluis Hengelo		OO+	ja		x
RWS-ON	309	Haven: Lekhaven Wijk bij Duurstede			mogelijk	x	
RWS-ON	361	Haven Ameide			mogelijk		

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2008	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-ON	362	Waalhaven Nijmegen			mogelijk		
RWS-UT	084	Tiel Voorhaven		NO	ja	x	
RWS-UT	085	Ravenswaaij Voorhavens (pr. Marijkesluis)		NO	ja	x	
RWS-UT	086	Vecht (Noord-Holland)		NO	mogelijk		
RWS-UT	156	ARK Utrecht W (km 39.0)			mogelijk		
RWS-UT	157	ARK Amsterdam (km 0.5)		VO/OO	mogelijk		
RWS-UT	158	Haven Lage Weide (km 34.5)		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-UT	159	Lekkanaal		VO/OO	mogelijk		
RWS-UT	208	ARK km 2 - 31			mogelijk		
RWS-UT	228	Gemeentehaven Tiel (Glashaven)		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-UT	229	Voorhaven Nieuwegein (Beatrixsluis)		VO/OO	mogelijk	x	x
RWS-UT	311	ARK km 53 - 59		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-UT	312	ARK km 69 - 71		VO/OO	mogelijk	x	
RWS-UT	338	Bovendiep		VO/OO	mogelijk		x
RWS-UT	358	Merwedekanaal (Utrechts deel)		VO/OO	mogelijk		
RWS-UT	359	Gekanaliseerde Hollandse IJssel		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	044	Hollandische IJssel		SO/SP/S	ja	x	
RWS-ZH	044 a	Zellingwijk (Hollandische IJssel)		S	ja		
RWS-ZH	044 b	Goudse projecten (Hollandische IJssel)		S	ja		
RWS-ZH	044 c	Traject Capelle-Krimpen		SP/S	ja		
RWS-ZH	044 d	Vaargeul Hollandische IJssel		SP/S	ja	x	
RWS-ZH	044 f	Cluster Nieuwerkerk-Ouderkerk (Hollandische IJssel)		SO/SP	ja		
RWS-ZH	044 g	Cluster Moordrecht-Gouderak (Hollandische IJssel)		SO/SP	ja		
RWS-ZH	046	Nieuwe Merwede (incl. oevers)		NO	ja		
RWS-ZH	047	Amer		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	048 a	Hollandsch Diep Oost (incl. bovenstroomse rivierdelen)		SO	ja		x
RWS-ZH	048 b	Hollandsch Diep West diepe delen		S	ja		
RWS-ZH	048 c	Hollandsch Diep West overige diepe delen		SP/S	ja		
RWS-ZH	048 d	Kribvakken Schuddebeurs (deelsan. Hollandsch Diep Oost)		SP	ja		x

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2008	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-ZH	048 e	Werkhaven Willemstad (overdracht)			mogelijk		
RWS-ZH	049 a	Haringvliet ondiepe delen		NO	ja		x
RWS-ZH	049 b	Haringvliet diepe delen		NO	ja		
RWS-ZH	049 c	Zuiderdiep (overdracht)		NO	ja		
RWS-ZH	050	Dordtse Biesbosch, grote kreken fase 1 en 2		SO/SP	ja		
RWS-ZH	051	Afgedamde Maas		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	118	Brabantse Biesbosch		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	148 b	Slidrechtse Biesbosch fase 2		S	ja		
RWS-ZH	218	Boven Merwede		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	219	Beneden Merwede		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	220	Dortsche Kil			mogelijk		
RWS-ZH	221	Oude Maas		VO/OO	ja		
RWS-ZH	222	Noord		VO/OO	mogelijk		x
RWS-ZH	222 a	Rietbaan (Noord)		SO/SP	ja		
RWS-ZH	223	Lek (Gors Veerweg en Halfweg)		NO	ja		
RWS-ZH	223 a	Gors Drinkwaterinlaat (Lek)		NO	ja		x
RWS-ZH	223 c	Vaargeul Lek		NO	ja	x	
RWS-ZH	223 e	Gors De Hoop (Lek)		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	223 f	Overige gorzen Lek		VO/OO	ja		
RWS-ZH	224	Wantij		NO	ja		
RWS-ZH	225	Bergsche Maas		VO/OO	mogelijk		
RWS-ZH	227	Spui			mogelijk		
RWS-ZH	299	Vaarwegen Rotterdam en havengebied			mogelijk		
RWS-ZL	066	Ouddorp haven		NO	mogelijk		
RWS-ZL	067	Brouwershaven haven		NO	mogelijk		
RWS-ZL	068	Scharendijke haven West Repart		NO	mogelijk		
RWS-ZL	069	Wolphaartsdijk havens		NO	mogelijk		
RWS-ZL	090	Kanaal Gent Terneuzen C.A.		NO	ja	x	
RWS-ZL	091	Kanaal Sluis Brugge			mogelijk		

Dienst	Nr	Locatie	Overige initiatiefnemer	Stadium 2008	KRW-relevant?	Samenloop onderhoud	Samenloop overig
RWS-ZL	092	Kanaal door Walcheren & Arnekanaal		SP/S	ja		
RWS-ZL	099	Terneuzen oude veerhaven		NO	ja		
RWS-ZL	100	Breskens jacht Handels & Vissershaven		NO	ja		
RWS-ZL	101	Yerseke buitengebied		OO+	ja		
RWS-ZL	103	Viane Slikken & haven			ja		
RWS-ZL	104	Kerkwerpe jachthaven Flaauwers		NO	nee		
RWS-ZL	106	Bruinisse buitengebied		OO+	ja		
RWS-ZL	121	Den Osse haven			mogelijk		
RWS-ZL	122	Middelplaat haven			mogelijk		
RWS-ZL	123	Oostwatering jachthaven		NO	ja		
RWS-ZL	124	Ooltgensplaat haven			nee		

Bijlage C Uitgevoerde saneringen

Deze lijst bevat locaties in de rijkswateren waarvoor saneringen in de loop der jaren zijn uitgevoerd. De evaluatie van de saneringen is nog niet voor alle locaties uitgevoerd en voor een aantal locaties vindt nog nazorg plaats.

Dienst	Nr	Locatie	Jaar	Deel-sanering	RWS nazorg	Derden nazorg
RWS-IJG	053	Schokkerhaven			X	
RWS-IJG	056	Urk diverse havens			X	
RWS-IJG	065	Elburg binnenhaven				
RWS-IJG	314	Diverse havens Hoorn fase 1	2005		X	
RWS-IJG	352	Ketelhaven	2005			
RWS-IJG	354	Diverse havens Hoorn fase 2	2006			
RWS-LB	074	Maastricht Beatrixhaven		X		
RWS-LB	331	Ur	2005			
RWS-LB	335	Houtbemdevloedgraaf	2006			
RWS-NH	089	Amsterdam Petroleumhaven	2007			
RWS-NH	141	Cornelis Douweskanaal (gedempte deel)		X		X
RWS-NH	154	Den Oever Vissershaven	2000			
RWS-NN	110	Delfzijl Zeehavenkanaal			X	
RWS-NN	110b	Ontmanteling Zeehavenkanaal	2007			
RWS-NN	111 a	Harlingen Industriehaven				
RWS-NN	226	Vissershaven Lauwersoog				
RWS-ON	002	Haven: Lobith Tolkamer vluchthaven	2005			
RWS-ON	009	Tiel haven		X		
RWS-ON	010	Heerenwaarden haven Koppel		X		
RWS-ON	014	Haven Rosandapolder (kraanhaven en invaart)	2006			
RWS-ON	015	Stuwcomplex Driel	2006			
RWS-ON	020	Giesbeek Toegangsgeul bocht				
RWS-ON	094	Havens Hengelo (deelsanering)		X		
RWS-ON	112	Vluchthaven Doornburg		X		
RWS-ON	134	Maas Waal kanaal invaart (deelsanering)		X		
RWS-ON	151	Amerongen Kribvakken (deelsanering)		X		
RWS-ON	174	Kribvak r.o. Boven Rijn (Lobith)				
RWS-ON	201	Haven Peters te Kampen		X		
RWS-ON	233	Millingse Dam (deelsanering)		X		
RWS-ON	234	Uiterwaardenproject Klompenwaard (deelsanering)		X		X
RWS-ON	236	Dijkverbeteringstraject Nijmegen industrieterrein				
RWS-ON	237	Dijkverbeteringsproject Lent-Loenen				

Dienst	Nr	Locatie	Jaar	Deel- sanering	RWS nazorg	Derden nazorg
RWS-ON	238	Dijkverbeteringstraject Loenen-Dodewaard				
RWS-ON	240	Vluchthaven (en invaart) IJendoorn (deelsanering)	2004	X		
RWS-ON	243 b	Uiterwaard: Stiftsche waarden		X		
RWS-ON	245	Passewaaij				
RWS-ON	247	Dijkverbeteringsproj. Tuil – Haaften				
RWS-ON	248	Dijkverbeteringsproj. Zuilichem – Munnikenlandsedijk				
RWS-ON	250	Gamerense Waard		X		
RWS-ON	253	Breemwaard		X		
RWS-ON	257	Dijkverbetering Doornenburg – Huissen				
RWS-ON	258	Invaart Rosandapolder		X		
RWS-ON	260	Vistrap Driel				
RWS-ON	262	Dijkverbeteringsproject Kesteren – Eck en Wiel				
RWS-ON	264	Dijkverzwaring Palmerswaard				
RWS-ON	267	Dijkverbeteringsproject Elst – Amerongen – Rhenen				
RWS-ON	268	Amerongse bovenpolder		X		
RWS-ON	272	Dijkverbeteringsproject Beusichem – Culemborg				
RWS-ON	276	Steenwaard		X		
RWS-ON	278	Dijkverbeteringsproject Jaarsveld – Schoonhoven				
RWS-ON	282	Dijkverbeteringsproject Epe – Nijenstein – Veessen				
RWS-ON	290	Stadsbrug te Kampen				
RWS-ON	293	Mastenbroekerbrug Zwolle				
RWS-ON	294	Woonschepenhaven Frankenhuis te Zwolle				
RWS-ON	295	Twistvlietbrug, waterbodem en oever				
RWS-ON	313	Arnhem Bakenhof				
RWS-ON	351	Ontmanteling 5 depots Twenthekanalen	2006			
RWS-UT	229	Voorhaven Nieuwegein (Beatrixsluis) (deelsanering)		X		
RWS-ZH	044b	Goudse projecten	2007			
RWS-ZH	045	Chemiehaven Rotterdam				
RWS-ZH	109	Scheveningen 2de binnenhaven				
RWS-ZH	120	Gantel				
RWS-ZH	148 a	Sliedrechtse Biesbosch fase 1	2006			
RWS-ZH	148b	Sliedrechtse Biesbosch fase 2	Jan 2008			
RWS-ZH	340	Gors Landhoeve Lek (deelsanering)		X		
RWS-ZL	071	Bergen op Zoom Theodorushaven				
RWS-ZL	105	Wemeldinge haven		X		
RWS-ZL	209	Battenoord Strekdam				

Acht locaties die gedeeltelijk zijn gesaneerd staan ook nog op de statuslijst van bijlage B omdat er (mogelijk) nog verder gesaneerd moet worden. Het betreft de locaties:

- [074] Maastricht Beatrixhaven (RWS-LB);
- [094] Havens Hengelo (RWS-ON);
- [134] Maas Waal kanaal invaart (RWS-ON);
- [151] Amerongen kribvakken (RWS-ON);
- [229] Voorhaven Nieuwegein (Beatrixsluis) (RWS-UT);
- [233] Millingse dam (RWS-ON);

-
- [234] *Uiterwaardenproject Klompenwaard* (RWS-ON);
 - [243b] *Uiterwaard: Stiftsche waarden* (RWS-ON).

Deze lijst bevat locaties in de rijkswateren die in de loop der jaren zijn afgevoerd vanwege administratieve redenen (bijv. samenvoegen van locaties) óf omdat nader onderzoek heeft uitgewezen dat het géén ernstig verontreinigde locatie betreft of geen sprake is van onaanvaardbare risico's.

Dienst	Nr.	Locatie
RWS-IJG	062	Pampushaven
RWS-IJG	063	Naarderbos
RWS-IJG	140	Lelystadhaven
RWS-IJG	152	Stavoren Spoorhaven
RWS-IJG	153	Harderwijk Lorentzhaven
RWS-IJG	210	"Smeerpijp" te Amsterdam
RWS-IJG	217	Huizen
RWS-LB	030	Maas km. 6.120
RWS-LB	031	Maas km. 14.430
RWS-LB	032	Maas km. 19.000
RWS-LB	034	Wessem km. 66.900 P.Mauritshaven
RWS-LB	040	Maas km. 165.000
RWS-LB	043	Uiterwaarden Rijn en Maas
RWS-LB	076	Maasbracht sluis (boven)
RWS-LB	077	Maasbracht voorhaven
RWS-LB	082	Sluis 13 boven
RWS-LB	332	Geul
RWS-LB	342	Pol
RWS-LB	343	Grote Heg
RWS-LB	344	Brandt
RWS-LB	345	Kuilkensgreend
RWS-NH	088	Amsterdam diverse havens (zie nrs. 163-165)
RWS-NH	160	Noordzeekanaal (km 1-2)
RWS-NH	162	Noordzeekanaal (km 12 – 13)
RWS-NH	164	Minervahaven
RWS-NH	165	Houthaven
RWS-NH	166	Binnen IJ km 20.6 – 21.4
RWS-NH	168	Binnen IJ km 22.0 – 23.0
RWS-NH	169	Binnen IJ km 23.0 – 24.0
RWS-NH	171	Vecht (zie nr. 68)
RWS-NH	302	Zijkanaal G
RWS-NH	303	Zijkanaal H

Dienst	Nr.	Locatie
RWS-NH	315	Australiëhaven
RWS-NH	316	ADM Haven
RWS-NH	317	Bosporushaven
RWS-NH	318	Noordzeekanaal km 2.0 - 3.0, zuidelijke bodem
RWS-NH	319	Noordzeekanaal km 2.5-3.0
RWS-NH	320	Noordzeekanaal km 8 - 11, zuidelijke zijde
RWS-NH	321	Noordzeekanaal km 3.0-3.5
RWS-NH	322	Noordzeekanaal km 10.0-11.0 (zie nr.320)
RWS-NH	323	Noordzeekanaal km 13 - 14, taluds
RWS-NH	324	Noordzeekanaal km 14.0-15.0 (zie nr 323)
RWS-NH	325	Noordzeekanaal km 16.0-20.6 (zie nr 149)
RWS-NH	326	Noordzeekanaal km 17.0-18.0 (zie nr 325)
RWS-NH	327	Noordzeekanaal km 18.0-19.0 (zie nr. 325)
RWS-NH	328	Noordzeekanaal km 19.0-20.0 (zie nr 325)
RWS-NH	329	Noordzeekanaal km 20.3-20.6 (zie nr 325)
RWS-NH	355	Noordhollandsch kanaal km 37,5 - km 38,5
RWS-NH	356	Noordhollandsch kanaal km 64,56 - km 64,71
RWS-NH	357	Noordhollandsch kanaal km 75,25 - 75,35
RWS-NN	111 c	Oude Buitenhaven div. havens
RWS-ON	011	Scheepswerf de Waal Zaltbommel (zie nr.135)
RWS-ON	012	Haven Hattum Zaltbommel (zie nr. 135)
RWS-ON	013	Haven te Brakel (zie nr.180)
RWS-ON	023	Steenderen IJsselbocht
RWS-ON	024	Zutphen - toegang Houthaven
RWS-ON	096	Zwarte Water km. 8-17
RWS-ON	117	De Steeg, IJsselbocht
RWS-ON	126	Zwaaikommen IJssel – Twenthekanaal
RWS-ON	133	Oude Waal
RWS-ON	138	Zutphen Houthaven
RWS-ON	139	Zwaaikommen Twenthekanaal
RWS-ON	145	Sluis Eefde
RWS-ON	173	Strang te Spijk (zie nr. 1)
RWS-ON	175	EPON-haven te Nijmegen
RWS-ON	176	Kribvak haven GKN Dodewaard (zie nr. 7)
RWS-ON	178	Opijnen (kribvak km 931.0-932.4).
RWS-ON	179	Opijnen (kribvak km 932.4-933.0).
RWS-ON	182	Toeleidingsgeul te Vuren
RWS-ON	183	Kaliwaal
RWS-ON	186	Scheepswerf van Workum (zie nr. 188)
RWS-ON	190	Voorm. Baggerspeciedepot
RWS-ON	191	Nederrijn krib km 882.090 (zie nr. 270)
RWS-ON	192	Nederrijn krib km 882.410 (zie nr. 270)
RWS-ON	193	Ontzanding "Bosscherwaard"
RWS-ON	198	Baggerberging Doesburg
RWS-ON	200	Zandput IJsselmuiden
RWS-ON	205	IJsselkade Kampen

Dienst	Nr.	Locatie
RWS-ON	206	Duiker Oldeneel, landzijde
RWS-ON	207	Binnen-Lek
RWS-ON	231	Scheepswerf "de Hoop" te Lobith
RWS-ON	246	Crobsche Waard te Haaften
RWS-ON	255 a	Oeverproject Loowaard (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	256 a	Oeverproject Huissen (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	259 a	Oeverproject Rosandepolder (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	263	Oeverproject Eck en Wiel (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	265	Oeverproject Plasserwaard (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	266	Oeverproject Palmerswaard (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	269	Oeverproject Grote Bol (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	271	Oeverproject Den Oord (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	273	Oeverproject Culemborg (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	274	Oeverproject Redichem (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	275	Oeverproject Randwijk (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	277	Oeverproject Lopikerkapel (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	279	Kribvakken Lek (zie nr 270)
RWS-ON	281	Oeverproject Ossenwaard (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	283	Oeverproject Buitenwaarden (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	284	Oeverproject Den Nul (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	285	Oeverproject Hengforderwaarden (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	286	Oeverproject Duursche waarden (zie nr 255,256,259)
RWS-ON	292	Havens te Hengelo (zie nr. 94)
RWS-ON	296	Toeloop Sluis Delden
RWS-ON	298	Diverse kribvakken Pannerdensch Kanaal
RWS-ON	360	Twenthekanaal, 3e pand Enschede
RWS-UT	083	Wijk bij Duurstede Voorhavens
RWS-ZH	044 e	Hotspots Hollandsche IJssel
RWS-ZH	046 a	Oevers Nieuwe Merwede
RWS-ZH	050a	Dortsche Biesbosch, grote kreken fase 1 (zie 050)
RWS-ZH	050b	Dortsche Biesbosch, grote kreken fase 1 (zie 050)
RWS-ZH	119	Lage Zwaluwe
RWS-ZH	223b	Gors Veerweg (Lek) (zie 223)
RWS-ZH	223d	Gors Halfweg (Lek) (zie 223)
RWS-ZH	300	Heusdensch Kanaal (zie nr.51)
RWS-ZL	070	Kortgene havens
RWS-ZL	072	Tholen (haven)
RWS-ZL	097	Verdronken Land van Saeftinge
RWS-ZL	098	Hansweert scheepswerf Reimerswaal
RWS-ZL	102	Plaat van oude Tonge
RWS-ZL	103	Viane Slikken & haven
RWS-ZL	107	St. Annaland haven
RWS-ZL	130	Anna Jacobapolder
RWS-ZL	131	Zijpe (voormalige veerhaven)
RWS-ZL	132	Oostkophaven (voorm. werkhaven)

Bijlage E Toelichting tabellen

Onderstaande tabel is een voorbeeld van de tabellen zoals deze in de hoofdtekst zijn opgenomen. De toelichting geldt dan ook voor alle tabellen in de tekst.

Locatiegegevens		Planning onderzoek en sanering					Derden	
Nr	Locatie	2009	2010	2011	2012	2013	Finan.	Initiat.

- Nr : Nummer in het Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren.
- Locatie : Naam van de locatie.
- Planning onderzoek en sanering : Aard van de voorgenomen activiteiten; de gebruikte afkortingen zijn:
 VO (verkennend onderzoek);
 OO+ oriënterend onderzoek met (beperkte) risico-beoordeling;
 NO (nader onderzoek);
 SO (saneringsonderzoek);
 SP (saneringsplan);
 S (sanering);
 ES (evaluatie sanering).
- Derden (Finan.) : indien kruisje: er zal (mede)financiering door derden plaatsvinden;
 indien vraagteken: (mede)financiering door derden is nog niet duidelijk.
- Derden (Initiat.) : indien kruisje: initiatief voor onderzoek en sanering ligt bij derden;
 indien vraagteken: het is nog niet duidelijk wie de initiatiefnemer is.

Bijlage F Inspraakreacties

In deze bijlage worden de officiële en tijdig ingediende reacties op het Ontwerp Saneringsprogramma Waterbodembodem Rijkswateren 2009-2013 vermeld. Hierbij worden de aard van het commentaar en de wijze waarop dit commentaar is verwerkt in het saneringsprogramma kort toegelicht. Insprekers ontvangen persoonlijk een schriftelijke toelichting Het Ontwerp Saneringsprogramma Waterbodembodem Rijkswateren heeft gedurende de periode 17 juni t/m 29 juli 2008 ter inzage gelegen. Er zijn 2 reacties ontvangen. Redactionele aanpassingen aan de ontwerp tekst zijn gedaan zonder hiervan specifiek melding te maken.

Inspreker	Datum brief	Aard Commentaar	Antwoord & Verwerking
1. Waternet	26-06-2008	<p>Baggeren van rijkswateren kan gevolgen hebben ten aanzien van de productie van drinkwater. In het programma zijn o.a. het Lekkanaal en het Amsterdam-Rijnkanaal opgenomen. Waternet ontrekt water van beide wateren voor de productie van drinkwater.</p> <p>Waternet zou graag betrokken willen worden bij eventuele activiteiten op deze locaties/wateren gericht op saneren (alsmede onder welke omstandigheden). Waternet wil daarmee de mogelijkheid hebben om op adequate wijze te kunnen reageren op eventuele plannen zodat bedreigingen ten aanzien van de productie van drinkwater tot een minimum beperkt blijven.</p>	<p>De locaties Lekkanaal en Amsterdam-Rijnkanaal zijn opgenomen in de statuslijst van het Ontwerp-Saneringsprogramma. Beide locaties zijn echter niet geprogrammeerd voor onderzoek, sanering of evaluatie voor de periode 2009-2013.</p> <p>In de statuslijst zijn locaties opgenomen waarvoor een vermoeden bestaat dat sprake is van ernstige waterbodembodemverontreiniging. Na contact met de heer Yedema op 7 augustus 2008 blijkt dat de waterbodembodem momenteel geen problemen oplevert voor de drinkwaterproductie. Indien Rijkswaterstaat op deze locaties alsnog onderzoek naar de mate van verontreiniging zal uitvoeren, zal afstemming plaatsvinden met Waternet zodat bij een mogelijke ingreep in de waterbodembodem de risico's voor de drinkwaterproductie tot een minimum beperkt kunnen worden.</p>
2. Provincie Noord-Holland		<p>In het Ontwerp-Saneringsprogramma Waterbodembodem Rijkswateren 2009-2013 is een onjuiste aanduiding opgenomen voor locatienr. 364, te weten het Noord-Hollandsch Kanaal te Alkmaar. In het ontwerpprogramma wordt deze</p>	<p>In het Ontwerp-Saneringsprogramma is de locatie Noord-Hollandsch Kanaal te Alkmaar (locatienummer 364) aangeduid als 'Noord-Hollandsch Kanaal km 38,5-44,75'. De provincie Noord-Holland heeft aangegeven dat deze aanduiding niet correct is, en</p>

Inspreker	Datum brief	Aard Commentaar	Antwoord & Verwerking
		locatie vermeld als 'Noord-Hollandsch Kanaal km 38,5-44,75'. Dat dient het volgende te zijn: 'Noord-Hollandsch Kanaal km 38,5-47,4'.	gewijzigd dient te worden in 'Noord-Hollandsch Kanaal km 38,5-47,4'. Gebleken is dat deze aanduiding inderdaad gewijzigd dient te worden. In de definitieve versie zal locatienummer 364 daarom worden aangeduid als 'Noord-Hollandsch Kanaal km 38,5-47,4'.